

Biblioteka Jagellońska
Kraków
Św. Anny 19

טשענאטאכאווער

אָנגעגעבן פרייז פאר אַ טיילעכער-שטח:

פון 25 טעג און געשען
פון 25 טעג און געשען
די טיילעכער-שטח און געשען

פרשינא יערען פרייטאג.

רעפערענצן און געשען

ערשטע אלע 6 - טעלעפאן 201

אָנגעגעבן פרייז פאר אַ טיילעכער-שטח:

פון 25 טעג און געשען
פון 25 טעג און געשען
די טיילעכער-שטח און געשען

Piątek, d. 5 sierpnia 1932

ליכט-צינדען 7.00

פרייטאג, פ' דברים ג' מנחם אב תרצ"ב.

דער קרן-תל-חי ערציהט א געזונרען יודישען דור, וועלכער שטיצט דעם ישוב אין ארץ-ישראל.

מייטא דבורה נאשעלסקא גאסטינסקא

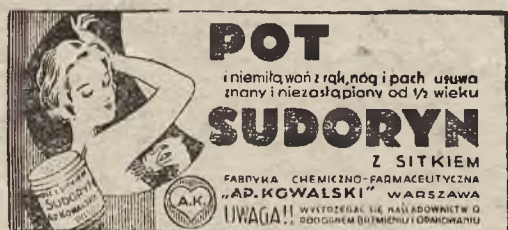
וואו געשטאנען נאך לאנגע און שווערע ליידען אין עלטער פון 82 יאהר.
די לויז איז פארגעקומען נעכטען דאנערשטאג, ד. 5 אויגוסט 1932 י. (פ' להודש מנחם אב תרצ"ב).
גלייכצייטיג דריקען מיר אויס די אלע, וועלכע האבען אנטייל גענומען אין דער לויז און אָבערגעגעבן דעם נפטר
דעם לעצטען פבור, גליי אין טיעפער טרויער פערבליבענע
זיהן, טעכטער, איידעם, שנירען, אייניקלעך און אוראייניקלעך.

Szkoła tańców

K. KOSTECKIEGO
ul. Waszyngtona 6. daw. Jasna

מאכט בעקאנט די געהערטע דאמען און הערן דאס דער
ערפונגס-סעזאן קומט פאר שבת, ד. 13-טען
אויגוסט האלב 9 אָווענד.

פראקטישע לעקציע פאר די יודישע בעזונדער אין דעם פער-
גרעטערען לאקאל. די לעצטע מדיק-שלאגערס.
איינשרייבונגען אויף א קורס אווער בעזונדערע לעקציעס קומען
פאר יעדען טאג פון 10 פרייה ביז 10 אָווענד.
פראקטישע לעקציעס: שבת, זונטאג און יום - טובים.
זעהר צוגענגליכע פרייזען.

UNIEWAŻNIAM

skradziony mi weksel wystawca Erna
Bram na zł 48,50, płatny 20 paźdź. 1932
w Częstochowie, na zlecenie I. Rząsiński,
żyro B. Bocian.

Józef Grün, Aleja 16.

שוין צו איבערגעבען

אין בעסטע פונקט פון דער שטאט
א גאלאנטעריע געוועלעב.

ערקונדיגען זיך אין רעדאקציע.

א רעמאנטישען לאקאל

אויף א ביוואָ אָדער אויף א געשעפטס-לאגער
שוין צו פערדינגען ביי
געניסלאוו, אנראד-אווה נר. 5.

דעם ה' וואָסטינסקי צום טויט פון זיין מוטער
נ"ע מייטא דבורה
דעם ה' פרייטאג צום טויט פון זיין פרוי
נ"ע חיה לאה
מייטא טיעפער טרויער.

מרדכי מערין.

מיט צער אין הארצען דריקען מיר אויס אונזער טיעפער
טיטעפיהל דער פאמיליע בערקאוויטש צוליעפן
טויט פון זייער געליעבט זעהנדעלע
אלעזש נ"ע

וואס איז פון זיי פרייהייט און אונזערע געווארען פון
זייערע הערצער.
געטונט א טריסט אין דער ווייטערער צוקונפט.
אלעזש און פרוי
אנדזיע און לייער.

Żeńska Szkoła Doksztalcająca Zawodowa dla Terminatorek

przy Związku Rzem-Zydów w Częstochowie,

WILSONA 18, (lokal publ. szkoły powsz. 12)

podaje do wiadomości, że na podstawie zezwolenia Izby
Rzemieślniczej w Kielcach organizuje dla chcących zdawać na
świadczenie czeladnicze

2-tygodniowy Kurs, który trwać będzie
od 15-go do 30-go sierpnia r. b.

Zapisy przyjmuje kancelaria szkoły w godz. po poł.
od 18-ej do 20-ej od 1-go sierpnia do 12 sierpnia r. b.

אויפפאָרערונג.

אין היגען "יודישען קוריער" פון פוירגען פרייטאג איז געווען געדרוקט
א נאָטיץ א. נ. צו וואָס אַלץ שלום בית קען דערפיהרען, וואו איך ווער
שרעקליך בעזונדער, אויסטראכטענדיג אויף מיר אַ גאַנצע רייהע שקרים,
וואָס זענען פון אָנהויב ביז'ן סוף ליגענד.
איך פאָדער דעריבער אויף די רעדאקטאָרען פון "יודישען קוריער",
אַז זיי זאָלען זאָפאָרט די דאָזיגע רכילות אָברופען. אַנדערש וועל איך זיי
איבערגעבען אין געריכט, וואו זיי וועלען זיך מוזען פערטיידיגען פאר'ן בע-
שמוצען דעם פבור פון עהרליכע מענטשן.

לייער וילבערריינר.

דאנקזאגונג.

די פערואלסטונג פון דער חברה, "מלבושי ערומים"
דריקט אויס איהר הערצליכסטען דאנק דער מאדאם
קאראל קאהן, ויהן ר"ר לעאפאָלד און
אינוש. פרעדעק
פאר זייער וואוילטעטיגקייט, וואס זיי האבען אונז אוועקגעגעבן די מיני שמוץ
צום דאווענען בחנם.

Szkoła Rzemieślnicza - Przemysłowa dla Żydów

w Częstochowie, Garncarska 8

zawiadamia, że przyjmuje zapisy z dniem 15 maja do
oddziałów ślusarsko-mech., stolarskiego i elektrotechn.
Zgłoszenia przyjmuje kancelaria w godz. od 9 [a-z-e] do

7-ia kl. Prywatna Szkoła Powszechna B. Weinberzanki

w CZĘSTOCHOWIE, 1-sza ALEJA NR 8

איז מוזיע דעם געהערטען פובליקום, אז די אויבענדערמאָנטע
שולע נעמט אַן איינשרייבונגען אויף דעם נייעם שוהל - יאהר אין משך
פון גאנצען חודש שיערפיען ד. י. פון 9 פרייה ביז 1 מיטאג טעגליך.
גלייכצייטיג מאכען מיר אויפמערקזאם, אז די פאָרברייטונגס-
קורסען אין אלע קלאסען הויבען זיך אַן אין דעם זעלבען חודש.
בעמערקונג: אויך ווערען שוין אָנגענומען שילער פון אנדערע
שולען אויף פאָלגענדע למודים ווי:
חומש, רש"י, נר, משניות, גמרא, העברעאיש אין יודישע געשיכטע.
צוליעפן קרויזס אין דער שכל-לימוד א מינימאלער.

מיר נעמען אנטייל אין טרויער פון דער פאמיליע מעליך
צום טויט פון זייער מאַן און פאָטער אונזער וויצע-פרעזעס

איטשע נ"ע

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די פערואלסטונג פון דער געזעלש.
"הכנסת אורחים"
אין טשענסטאכאוו.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון אונזער חשוב'ען פרעזעס
ה' וואָסטינסקי צום טויט פון זיין מוטער

נ"ע מייטא דבורה

און דריקען אויס אונזער טיעפער טרויער מיטעפיהל.

די פערואלסטונג פון דער אָבראָנקע ביי'ס דאָבראָשינגאָשטש
פשעמיסלאָוו גאס.

דעם טיעפסטען מיטעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשוב'ען פרעזעס

ה' וואָסטינסקי צום טויט פון זיין ליעבע מוטער

נ"ע מייטא דבורה

אין זיין געוועלשאַסליכער ארבייט זאל ער א טריסט געפונען.

די פערואלסטונג פון

„גמילת חסד“, פילטורסקי 31.

דעם טיעפסטען מיטעפיהל דריקען מיר אויס דעם חשוב'ען הערר

ה' וואָסטינסקי צום טויט פון זיין מוטער

נ"ע מייטא דבורה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די גבאים און מחפליים פון דער חברה
„אגודת אחים“, אלעזש 9.

אונזער לאנג-יעהריגען מיטגליד און געוועזענע פרעזעס

ה' וואָסטינסקי צוליעב דעם טויט פון זיין מוטער

מייטא דבורה נ"ע

אונזער טיעפסטען מיטעפיהל

די פערואלסטונג פון יודישען טורן-און ספאָרט-פעראיי'ן
אין טשענסטאכאוו.

דעם טיעפסטען מיטעפיהל דריקען מיר אויס אונזער מיטגליד הערר

ה' וואָסטינסקי צוליעב דעם טויט פון זיין מוטער

נ"ע מייטא דבורה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

יודישער מאָלער-צעך אין טשענסטאכאוו.

דעם טיעפסטען מיטעפיהל דריקען מיר אויס דעם הערר

ה' וואָסטינסקי צום טויט פון זיין מוטער

נ"ע מייטא דבורה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

מאיר געלבער און פרוי

אברהם גרייצער און פרוי.

נאטיצען

10.000 סערטיפיקאטען.

עס איז אהן שום ספק א זעהר דערפערענדע ערשיינונג, אז אין דער צייט ווען כמעט אין דער נאנצער וועלט הערשט אַנאַאונגעהויער ווירט-שאַפּטליכער קריזיס, און אלע לענדער הערען נישט אויף טאָג ווי נאָכט צו טראַכטען און זוכען מיטלען ווי אזוי דעם קריזיס צו בעזייטיגען, אָדער ווע-ניגסטענס טיילווייז צו לינדערן, אין דער זעלבער צייט הערשט אין ארץ-ישראל אַנאַאויפלעבונג אויף אלע גע-בעטען, אזוי אין דער פעלד און גאָר-טען-אַרבייט, ווי אין דער אינדוסטריע און מסחר, נישט בלויז וואס אַלץ פונקציאָנירט נאָרמאַל, נאָר ער געהט פאַרווערטס און ענטוויקעלט זיך מיט יעדען טאָג גרעסער און ברייטער.

אין דער צייט, ווען אלע לענדער האָבען זיך צו מוטשען מיט זייערע אונזעהליגע אַרבייטסלאָזע, וועלכע דער-גרייכען זאָגאַר אין דעם „גאָלדענעם לאַנד“, אין אַמעריקאַ, ביז אין די מיליאָנען, און די בודזשעטען פון די מעכטיגסטע און פינאַנציעל-שטאַרקסטע מלוכות טהן זיך וואַקלען צוליבע די אונגעהויער - גרויסע אויסגאַבען, וואס יעדע מלוכה מוז אויסגעבען אויף אויסציהאַלטען די גרויסע אַרבעט-בייטסלאָזע - אין דער זעלבער צייט פעהלען אויס אין אַרבייטס-הענדל מען וואלט אַרבייטער, וועלכע מען וויל געבען בעשעפטיגונג, אזוי, אז דער „עמק“ פערלאָנגט נישט מעהר און נישט וועניגער ווי 10 טויזענד סערטי-פיקאטען פאַר'ן קינפטיגען האַלבען יאָהר, און די פאַרשטעהער פערזיכערן אז אלע אַריינקומענדע אין לאַנד ווע-לען האבען די נויטיגע אַרבייט און בעשעפטיגונג.

עס איז אַ גרויסער ספק, אויב דער אַקציאָנס - קאָמיטעט, צו וועמען מען האָט זיך געוואַנדען אז ער זאָל פא-דערן די 10 טויזענד סערטיפיקאטען פאַר אַרבייטער-חלוצים, וועט ווירקליך אַזא צאָהל סערטיפיקאטען פאַדערן, און אפשר איז די צאָהל טאקי עט-וואָס איבערגעטריבען, ווייל זיי האבען געוואלט אז אויב מען וועט פאַדערן

10 טויזענד וועט מען בעקומען א גרע-סערע צאָהל ווי מען וועט בעקומען ווען מען וועט באַלד פאַדערן ווייני-גער. יעדענפאַלס איז דאָך פערשטענד-ליך, אז אויב מען פאַדערט אין די היינטיגע צייטען אַרבייטער, אויב מען שרייט גיט אונז אַרבייטס - הענדל, איז דאס דער בעסטער בעווייז, אז קיין אַרבייטסלאָזיקייט הערשט געוויס נישט אין לאַנד, און די הענדל וואס געפונען זיך דאָרט זענען גענוג בעשעפטיגט.

אזוי איז דאס זיך בויענדע ארץ-ישראל כמעט דאס איינציגע לאַנד אין דער איצטיגער צייט, וועלכעס זוכט אַרבייטער, און רופט איהרע פערווא-געלטע זיהן זיך אומצוקעהרען אין לאַנד און מיטהעלפֿען מיט זייער אַר-בייט צו איהר אויפבוין און ענטוויק-לונג.

אנשטאט 1000-500 פונט.

מיר מוזען אויך מיט פרייד אויפנע-מען די ידיעה, אז ענדליך איז געלעזט געוואָרען גינסטיג די פראַגע פאַר בע-מיטעלטע עולם, אזוי גערופענע קא-פיטאליסטען, וועלכע, אנשטאט וואס ביז איצט האבען זיי געדאַרפט האבען אין פערמעגען טויזענד פונט, וועט פון איצט אָן זיין גענוג די סומע פון 500 פונט, פאַר יעדען מענש וואס וועט אַזא סומע פערמאַגען אז ער זאָל קענען עולה זיין קיין אַרץ אהן שום בעגרעניצונג.

נישט בלויז ביי אונז אין פוילען, נאָר זאָגאַר אין אַנדערע לענדער וואו די יודען זענען פינאַנסיעל העכער גע-שטאנען זענען, זיי אָבער אין דער לעצטער צייט, צוליבע דעם הערשענ-דען קריזיס, פעראַרימט געוואָרען, אויך צוליבע דעם וואס די שנאה צו יודען, דער אנטעסעמיטיוס, האָט זיך אין פיעל לענדער לעצטענס שטאַרק פערגרע-סערט, ווילען פיעל יודען איינוואַנדערן קיין אַרץ, און דאס פערקלענערט די בעזיץ-סומע אויף אַ העלפט האָט פאַר זיי אַנאַאונגעהויער וויכטיגע בעדיי-טונג.

און נאָך אַ זאָך:

אויב די ארץ-ישראל רעגירונג וואס זיצט אויפ'ן אָרט און קען גענוי די

לעבענס-בעדינגונגען אין לאַנד, אויב זי פערשטעהט אז אַ מענש וואָס פער-מאָגט 500 פונט (ביים איצטיגען בילי-גען קורס) קען אַריינגעלאָזט ווערען אין לאַנד, ווייל מיט אַזא סומע וועט ער זיך געוויס קענען דערנעהרען, איז דאס אַליין שוין אַ פולשטענדיג גענו-גענדער בעווייז אז די ווירטשאפטליכע לאַגע אין לאַנד איז אַ גענוג גוטע, אז עס פעהלען נישט קיין פרנסה-צוויי-גען מיט וועלכע מען זאָל זיך קענען

אלגעמיינע ידיעות

דער ים-יום-טוב אין גדיניע.

זונטאָג איז אין גדיניע פאַרגעקומען די גראַנדיעזע פייערונג וואָס די פוי-לישע מליכה האָט איינגעאַרדענט צו-ליב דעם פוילישען פאָרט אין גדיניע. צו דער פייערונג איז אַרויסגעפֿאַהרען דער מלוכה-פרעזידענט און עס האָבען זיך בעטייליגט העכער הונדערט טוי-זענד מענשען.

סעסיע פון ציוניסטישען

אקציאָנס-קאָמיטעט.

אין לאַנדאָן קומט פאַר די סעסיע פון ציוניסטישען אַקציאָנס - קאָמיטעט וועלכער איז זיך ווי געוועהנליך צו-נויפגעקומען אום צו בעטראַכטען די וויכטיגסטע פאָליטישע און ווירטשאפ-טליכע פראָבלעמען אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן אויפבוין פון ארץ-ישראל אַלס יו-דיש-נאַציאָנאַלע היים.

אין אַקציאָנס - קאָמיטעט זענען, ווי בעוואוסט, פערטרעטען אלע ציוניסטי-שע ריכטונגען, וועלכע זענען אַרויס-געטרעטען מיט רעדעס און אָנגעגעבען זייערע פאָסטולאַטען בעת דער דעבאַ-טע וועגען דער טעטיגקייט פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.

עס זענען אָנגעגעבען געוואָרען בע-ריכטען וועגען דער פאָליטישער און ווירטשאפּטליכער טעטיגקייט פון דער עקזעקוטיווע. און כולל קומט פאַר די סעסיע אין אַ זעהר רוהיגער און ערנ-סטער אַטמאָספֿערע.

די בעשלוסען וואס וועלען אָנגענו-מען ווערען וועגען דער ווייטערער אַר-בייט וועלען מיר איבערגעבען.

בעשעפטיגען און ציהען חינוג. און עס איז דאָך נישט קיין צוויי-פעל אז אויב די ווירטשאפטליכע לא-גע אין אַרץ וועט זיין אַ גוטע, וועט זיך אויך די פאָליטישע לאַגע פערבע-סערן פאַר אונזער גינסטען, און די פאַרשטעהענדע בעגרענצונגען וואס די שונא-ציון פראַיעקטירען וועלען נישט גענומען ווערען אין אַכט.

י. פ.

היטלעריסטישער טעראָר.

נאָך די פאַרגעקומענע אין דייטש-לאַנד רייכסטאג-וואָהלען, בעת וועלכע די היטלער-לייט זענען פאַרלויפֿיג נאָך נישט געקומען צו דער מאכט אזוי ווי זיי האָבען געמיינט, האָבען זיי זיך גענומען צו אַ גרויסער און פערשפריי-טער טעראָר-אַקציע געגען זייערע פא-ליטישע געגנער, אָבער בעיקר געגען די יודען.

אין די לעצטע טעג זענען פאַרגע-קומען אין פערשידענע דייטשע שטעדט אַ גרויסע צאָהל טעראָר-אַקטען געגען יודישע געשעפטען און אין קיעל הא-בלען זיי אפילו אַריינגעוואָרפען אַ טיי-וועל-מאַשין אין דער סינאַגאָגע און געוואָרפען באַמבעס אויף יודישע היי-זער. מען רעדט וועגען דעם אז די היטלעריסטישע שטורם-אַבטיילונגען זא-לען האבען בעקומען אַ בעפעהל צו פאַגראַמירען יודישע געשעפטען.

ענדערונגען אין דער

רעגירונג?

אין די פאָליטישע קרייזען אין לאַנד וואו עס הערשט איצט א שטילקייט צוליבע דער אורלויע-צייט ווערט גע-רעדט וועגען דעם אז נאָך די זומער-פעריען זאָלען פאַרקומען געוויסע ענ-דערונגען אין צוזאַמענשטעל פון דער יעצטיגער רעגירונג ווי אין פינאַנץ-מיניסטעריום און בעגליך אויך אין אויסערן-מיניסטעריום. אויף ווי ווייט די דאָזיגע שמועות שטימען מיט דער ווירקליכקייט איז זעלבסטפערשטענדליך שווער פעסטצושטעלען.

איז אַרויס פון בית-המדרש.

12.

אין גאָס האָט זיך אַדאָלף רייכמאַן געפיהלט פרייער, דאס וואס ער האט איבערגעלעבט אין בית - המדרש, די גרויסע צאָהל ישיבה-בחורים וואס ער האט דאָרט געזעהן, דער שיעור, וואס דער רב האט פאַר זיי געזאָגט, און די גאַנצע אייגענאַרטיגקייט, האָבען איהם דערמאנט אין די יונגע יאָהרען ווען ער האט אויך געלערנט אין אַ ישיבה און מען האָט איהם זאָגאַר גע-האַלטען פאַר אַנצילוי, טיעף אַ הארצען האָט זיך דערוועקט עפֿיס אַ מאָדענע געפיהל, וואס וואָלט איהם אַזוי ווי געצויגען צו אַט דעם אָרט, וואו ער האָט פערבראכט זיין יוגענד, איי-דער ער איז אַרויס אין דער גרויסער וועלט, זיך גענומען צו אייראָפּעאישע בילדונג און זיך געשטעלט אַלס ציעל צו ווערען אַ דאָקטאָר אָדער זאָגאַר אַ פראָפּעסאָר.

אין זיין טראַכטען האָט ער כמעט ווי גערגעסען ווי אַרום אייגענטליך ער איז געקומען אין ביהמ"ד אַריין, און צו וואס ער איז אַהינגעגאַנגען אנשטאט צו געהן אויף דער מעסע, ווע-גען וועלכער ער איז פאַקטיש געקומען נאָך פראנקפורט. אָבער באַלד האָט ער זיך ווי אויסגעניכטערט און אַלץ איז פאַר איהם קלאָר געווארען, דאָן האָט ער זיך געשטעלט די פראגע:

נו, וואס האָב איך געצוועקט מיט זיין בעזונד אין דער ישיבה? און וואס זאָל איך איצט טהון? דער בחור איז, ווי מען זעהט-האָט ער ווייטער געטראכט-אַ גרויסער לַמֶּדֶן וואס איז מיט זיין גאַנץ וועזען אַריינ-געטהאן אין לערנען תורה, און עס איז אמת אויף יעקב משה'ס פרוי האָט געזאָגט אז ער איז פעהיג אַמאַל צו זיין איינער פון די גרעסטע נאונים. נ, האָב איך דאס רעפט אַוועקצו-רייבען זיין כלה? אמת, ער איז טאקי מיאוס, זעהר מיאוס, אָבער ער איז דאָך פאַרט אַ

אַ יודישע קהלה אין גדיניע.

אין גדיניא האָט זיך געשאפען אַ יודישע קהלה פון צווישען די דאָרטיגע יודישע איינוואוינער, וועלכע צעהלען ביז 60 פאמיליעס און האבען זיך איי-געאָרדענט ווי ווייט מעגליך מיט די יודישע נויטווענדיקייטען.

צוליבע דעם וואס עס זענען אָבער דאָרט נאָכנישט פערהאַנגען קיין גענו-גענדע צאָהל יודען וואס וואוינען אין גדיניע אַ יאָהר צייט, פדי צו האבען דאס פאַסיווע און אַקטיווע וואהל-רעכט אין דער נייער קהלה, האָט דער דאָר-טיגער רעגירונגס-קאָמיסאַר נאָמינירט אַ צייטווייליגע קהלה-פערזאָנלעכע מיט ה' א. פרייז אַלס פאַרוואַנדער.

אַמעריקאַנער יודען

קומען צוריק פון

ביראָ-בידזשאַן.

פון מאַסקווא ווערט מיטגעטיילט אַז אַ רייע יודישע פאמיליעס, וועלכע זענען געקומען אין מאָנאַט יוני ה. י. קיין ביראָ-בידזשאַן, כדי זיך דאָרט צו בעזעצען, קעהרען זיך אום צוריק קיין אַמעריקאַ ענטווישטע, נישט זעהענדיג קיין צוקונפט אין ביראָ-בידזשאַן.

עס פרעגט זיך ווידער: פארוואָס זע-נען די דאָזיגע אַמעריקאַנער יודישע פאמיליעס נישט געפאַהרען קיין אַרץ-דאָרט פרובען זייער גליק אפּשר וואָלט זיך זיי דאָרט בעסער איינגעזעען?

אַנטי-יודישע עקסצעסען

אין טוניס.

אין טוניס זענען אויסגעבראָכען אַנ-טי-יודישע עקסצעסען אין צוזאַמענהאַנג מיט א סכסוך וואס איז פאַרגעקומען צווישען אַ יודישע קרעמער מיט אַ אַראַבער, ווען דער לעצטער האט גע-בראכט א מחנה מוסלמענער, וועלכע האבען גענומען דעמאָלירען דאס יו-דישע געשעפט און דאָן אָנגעהויבען שלאָגען יודען מכת-רצח, בעת, וועלכע 11 יודען מיט'ן רב זענען פערוואונדעט געווארען, ווען די פאָליציי איז געווען צו שוואַך געגען זעם גרויסען המון, איז אַרויסגעוואָרען געוואָרען מיליטער, וועלכעס האט צוריקגעשטעלט די אָרד-נונג אין שטאָט, אָבער נישט-קוקענדיג אויף דעם האלטען דער „מכבי" און ברית תרוממלדיר זיינע מיטגלידער גרייט צום פערטיידיגונגס-קאָמף.

זעהר גרויסער מענש און אַנצעהרלי-כער מענש, וואס האָט אויף דער וועלט גאַרנישט אויסער די תורה, און צי מען איך איהם פערויבען?

עס איז נאָך אַ פראַגע, וואס חנה'לע וועט זאָגען-האָט ער ווייטער גע-טראכט, מעגליך אז זי איז מיט איהם צופרידען, און זי וועט מיט מיר גאר-נישט וועלען רעדען אויך... אַ לאַנגע צייט האָט ער ווי גע-בלאָנדזשעט איבער די פראנקפורטער גאַסען און געטראכט וועגען זיין וויי-טערער שטעלונג וואס ער זאָל דאָ אָננעמען. חנה'לע איז זעהר אַ פיין פרייליין, און לויט ווי איהם דוכט זיך פון איהרע בליקען ווען זיי האבען זיך מיט זיינע צוזאַמענגעטראָפֿען, האָט ער אויף איהר געמאַכט א גוטען איי-נדרוק, אָבער זיין געוויסען לאָזט איהם נישט זיך מיט איהר געהנטער בעקע-נען, ער טאָר דאס נישט.

און נאָך אַ לענגער טראכטען האָט ער אָנגענומען אַ בעשלוס: איך וועל זיך נאָך היינט אַרויסציהען פון יעקב משה'ס הויז, איך טאָר אין דעם הויז מעהר נישט זיין, מיט חנה'לען טאָר איך זיך מעהר נישט טרע-פען...

ער איז ווי אויפגעלעבט געווארען, זיין אויפגענונג איז אַוועק מיט דעם אָנגענומענעם בעשלוס, און זעהענדיג אז ס'איז נאָך צייט איז ער אַוועק אין דער ריכטונג וואו די מעסע קומט פאַר.

ער איז געגאַנגען רוהיג מיט שטי-לע טריט, אָבער פלוצים איז ער ווי אויפגעציערט געוואָרען. ער האָט גע-זעהן ווי געגען איהם געהט חנה'לע וועלכע דערנעהנטערט זיך צו איהם, און אַט וועלען זיי זיך צוזאַמענטרע-פען...

ער האָט געוואָלט אַריבערלויפֿען אויף דער אַנדערער זייט גאָס, אָבער עס איז שוין געווען צו שפעט, די שעהנע חנה'לע שטעהט שוין ביי איהם. (פאַרטז. קומט).

די ענטלאפענע.

(19)

ראָמאַן פון יודישען לעבען אין דייטשלאַנד אין 18-טען יאָהר-הונדערט.

טן י. איזאקאָהן.

(פאַרטזעצונג).

אַדאָלף איז פון דעם בעקומענעם ענטפער געבליבען ווי פערשטיינערט: הייסט דאס האָט ער געטראַכט-אז דער דאָזיגער העסליכער מענש איז חנה'לעס חתן.

דאס איז דאָך שרעקליך, דאס איז שוירצליך - האָט ער געטראַכט - דער יעקב משה מוז דאָך זיין איי-נאָך אַנאַאונגענש.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף איי-נער פון די לאַנגע בענק אין דעם גרויסען בית-המדרש, וואו עס האבען זיך דאמאלס געפונען נאָר עטליכע בחורים, ווייל די מעהרהייט איז אַוועק אויף מיטאָג, יעדער וואו ער האָט גע-געסען זיין „טאָג", און ער, אַדאָלף, האָט זיך פערטראַכט:

אפשר שוין געהן אַוועק פון דאָנען, צו וואס זאָל איך דעם דאָזיגען מענש נאָך זעהן, אָבער באַלד האָט איהם אַ צווייטער געדאַנק בעהערשט: מען קען אָבער וועגען קיין מענש נישט אירטיילען בלויז לויט זיין אוי-סערליכען אויסזעהן, ער קען טאקי זיין מיאוס, זאָגאַר זעהר מיאוס און דאָביי בעזיצען פיעל קענטניש. ניין, איך געה נישט אַוועק ביז כ'וועל איהם געהנטער בעקענען.

לאַנג האָט ער נישט געדאַרפט וואַר-טען, באַלד האָט זיך געעפֿענט די טיער וואס האָט געפיהרט אין ביהמ"ד פון רב'ס צימער, און דער זעלבער בחור איז אַריינגעקומען. ער איז צו-געגאַנגען צו איינער פון זיי ספרים שעק, אַרויסגענומען אַ ספר אין וועל-כען ער האָט זיך שטאַרק פערטראַכט, דאָן נאָך איין ספר, ביז ער האָט אַזוי אַרויסגענומען עטליכע גרויסע און די-

קע ספרים, געמישט, געבלעטערט, אזוי ווי ער וואָלט עפֿעס געזוכט און אַדאָלף האָט נישט געהאַט די דרייסטיגקייט צו-צוגעהן צו איהם.

פלוצים איז ער, דער בחור, אויפ-געשפרינגען, זיך געפאַטשט איין האַנד אין דער צווייטער און איז שנעל אַריינ-געלאָפֿען אין דער טיער, דורך וועל-כער ער איז ערשט אַריינגעקומען.

רייכמאַן האָט פערשטאַנען, אז דאס מוזן ער האבען מיט עמיצען אַ ויכוח וועגען אַ געוויסען ענין אין תלמוד, מעגליך אז גאָר מיט'ן רב, און געפוי-נענדיג אז ער האָט רעכט איז ער אַזוי דערפערענט געוואָרען און איז אַריינגע-לאָפֿען צום רב.

ער מוז זיין אַ גרויסער לערנער - האָט אַדאָלף ביי זיך געטראַכט-ווייזט אויס אז ער איז טאקי א זעהר גרויסער לַמֶּדֶן, אָבער וואס קומט אַרויס, אז ער איז אַזוי מיאוס, און אויב ער זאָל נישט בעזיצען קיין שום אייראָפּעאישע בילדונג, וואס קען אַזא פרוי ווי די שעהנע און געבילדעטע חנה'לע פון איהם האבען?

עס האט נישט לאַנג געדויערט אז דיוועלבע טיער האָט זיך ווידער גע-עפֿענט און דער בחור איז אַריינגעקו-מען אין ביהמ"ד, איצט איז ער שוין געווען רוהיגער, ער האָט געשפרייזט איבער'ן גרויסען ביהמ"ד, זייענדיג פערטראַכט, אָבער אַדאָלף האָט זיך שוין מעהר נישט געקענט איינהאַלטען און ער איז צוגעגאַנגען צו איהם. ווען ער איז שוין געשטאנען זעהר נאָהנט ביים בחור, און איהם כמעט פערשטעלט דעם וועג, האט ער איהם בעמערקט און אָנגעקוקט מיט זיינע גרויסע פער'חלומטע אויגען, וועלכע

די גרויסע „רוטענבערג“ סטאציע אויפ'ן ירדן.

די גרעסטע און אינטערעסאנטסטע יודישע אונטערנעמונג אין א"י.

וואס זענען פערבינדען מיט עלעקטרי- שער קראפט. און דורך דעם צו פא- ליטישע רעזולטאטען פון גרויסער ווי- טיגקייט פאר אונז, ווייל סוף-כל-סוף איז היינט צו-טאג דער הערשער אי- בער'ן לאנד דער, וואס פערנעמט שטארקערע עקאנאמישע פאזיציעס. רוטענבערג'ס אונטערנעמונג איז נישט נאר בלויז גרויס מיט די עקא- נאמישע פערספעקטיווען, וואס זי עפענט פאר דעם לאנד. אויך און פאר זיך, פון רייך-טעכנישען שטאנדפונקט איז דאס אַנאָמיסערגעוועהנליך אינטערע- סאנטע און גרויסע.

דאס קליינע, אָבער שטורמישע טיי- כעל, דער ירדן, געהט אַרויס פון מי- מרום פליסט דורך דעם ים - כנרת און פליסט אַריין אין ים המלח, דעם טוי- טען מער. אַט דעם וועג זיינעם, מאַכט ער דורך באַרג אַראָפּ. דער ים המלח איז נידעריגער פון מי-מרום מיט אַ וואַסערע 195 מעטער. דאס איז אַ גע- וואַלדיגע הויך, און ווען דער ירדן זאָל דאס דורכמאַכען אין אַ קורצער שטרעקע - וואַסער-פאַל דאס געשאַפן אַ וואַסער-פאַל פון אַזאָ הויך און קראַפט, וואס קיין וואַסער-פאַל אין דער וועלט פערמאָגט דאס נישט.

אָבער דער ירדן געהט אַ לאַנגע שטרעקע ביז ער פאַלט אַריין אין ים המלח - דעריבער איז דאס פאַלען נישט אַזוי בעמערקבאַר, כאָטש דער שטראָם איז אַנאָמיסערגעוועהנליך שטאַר- קער. דעריבער קאָן מען נישט אין אַלע פונקטען אויסנעמען אַלע פּלעצער פאַר קראַפט-סטאַציעס. בלויז אַ פאַר פּלעצער אַזעלכע זענען פּערהאַן אין דער גאַנצער לענג פון ירדן. און איי- נער פון די פּלעצער געפונט זיך עט- ליכע קלאַמערען פון דעם אַרט, וואו דער ירדן פליסט אַרויס פון דעם ים כנרת. אויף אַ שטרעקע פון עטליכע קילאָמעטער מאַכט דאָ דער ירדן אַ פאַל פון פופציג מעטער. און דעם פּלאַץ האָט רוטענבערג אויסגעקליבען פאַר זיין סטאַציע. אויך צוליב דעם האָט רוטענבערג אויסגעקליבען דעם פּלאַץ, ווייל דאָ פאַלט אַריין אין ירדן דער ירמיק, א טיכעל, וואס קומט אָן פון די בערג פון טראַנסיאַדאָניע. דאָ איז ווידער פּערהאַן אַ גרויסער טאַל, וואו מען קען אויסבויען די סטאַציע, וואס מען קען פּערוואַנדלען אין אַ רעזערו- באַטיין.

אָבער כדי דער שטראָם און דאס פאַלען פון וואַסער זאָל זיין שטאַרקער האָט רוטענבערג געמאָנט איבערדורכגען די יוצרות און אַריינגעטן דעם ירדן

שטיל און בעשיידען, אָהן יעדער פאַמפע און פּוסטען טומעל, איז די טעג געעפּענט געוואָרען און אַפּיציעל אָנגעהויבען צו פונקציאָנירען די גרע- סטע יודישע אונטערנעמונג אין ארץ- ישראל, די אונטערנעמונג וואס בע- ווייזט בולט און שטרייכט אונטער דעם יודישען קאָנסטרוקטיווען געניס, די יודישע איניציאַטיוו, דעם יודישען שטאַרקען און ווילען און אונערמיינליכע ענערגיע - די עלעקטרישע קראַפט- סטאַציע אויף דעם ירדן, אָדער ווי זי ווערט אָנגערופּען אויפ'ן היימישען אופן: „רוטענבערג'ס סטאַציע“.

און נישט אומזיסט ווערט אָנגער- פּען די קראַפט - סטאַציע אויפ'ן ירדן אויף רוטענבערג'ס נאָמען. נישט אומ- זיסט - ווייל ער האט געשאפּען דעם פּלאַץ, ער איז געווען דער איניציאַטאָר פון דער אונטערנעמונג, ער אַליין האָט געשאפּען געלד, ער אַליין האָט אָנגעפיהרט מיט דער אַרבייט, אַ דאָנק איהם, אַ דאָנק זיין אייזערנעם ווילען, זענען בייגעקומען די אונגעהויער גרוי- סע שוועריגקייטען, וואס זענען געשטאַ- גען אויפ'ן וועג פון דער אונטערנעמו- מונג, שטערנען פּיזישע, שטערנען פּינאָציעלע, שטערנען פּאָליטישע. און אויב יעצט איז פּערענדיגט גע- וואָרען אַט די אונטערנעמונג-מעג זי מיט רעכט גערופּען ווערען אויף זיין נאָמען.

שוין כמעט אַ גאַנצער צעהנדלינג יאָהרען, ווי מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען רוטענבערג'ס פּלאַץ אויפ- צושטעלען אַנעלעקטרישע קראַפט-סטאַ- ציע אויף דעם ירדן.

מיט דער ערעפונג פון דער קראַפט- סטאַציע אויפ'ן ירדן איז פּערענדיגט געוואָרען דער ערשטער און וויכטיגסט- טער טייל פון דעם גראַנדיאָזען פּלאַץ פון עלעקטריפּיצירען ארץ-ישראל. מיט דער ערעפונג פון דער קראַפט-סטאַ- ציע אויפ'ן ירדן הויבט זיך אַ ניי קאָפיטעל אין דער נייער עקאָנאָמישער געשיכטע פון ארץ-ישראל - אַ קאָפי- טעל, וואס קען ברענגען צו די גלענ- צענדסטע רעזולטאטען - אויב די יו- דען ווילען קאנען און פערשטעהן אויס- צונאָמען די כמעט פופציג טויזענד פערד-קראַפט, וואס זענען אייגענשאַפּט געוואָרען צו דער אַרבייט דורך אַ טענבערג'ן. פון איצט אָן וועט זיך מיט שנעלע טריט קאנען ענטוויקלען אַנאָנידוסטריע, געוואַסערונג פון די טרעקענע טיילען פון לאַנד, עלעקטרי- שע באָהן און אַלע אונטערנעמונגען,

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

א קאפיטעל קליינהענדלער.

פערבאָנד א סך גרעסערע אַרגאַניזאַציע מיט אזעלכע פערצווייגטע צעכען, און דאָך הערשט דאָרט א שטרענגע די- ציפלין. אמת פון צייט צו צייט קומט אויך פאַר חלוקי דעות און מיספּער- שטענדישען, אָבער די אַרגאַניזאַציע איז אייניג פּעסט געבויט, און פּאָליטיק ווערט מיט'ן גרעסטען אייפער בע- קעמפט.

טאָ וועלכע קללה ליגט אויסגעגאַסען אויף דעם קליינהענדלער - פּעראייז? וואו ליגט דער סוד? טייל ווילען עס אויסטיישען, אז עס איז דערפאַר ווייל לעצטענס איז אַריין די פּערשאַלטענע פּאָליטיק.

אַז פּערשידענע מענטשן ווילען, אַז זייער פּאָליטישע אַנשיאָאָנג זאָל האָבען די העגעמאָניע, זאָגען די אַנ- דערע פונקט פּערקעהרט, אַז זיי ווילען זייער פּאָליטיק אַדורכפיהרען. נו מילא, איז געוואָרען מלחמה.

עס איז אָבער פּערהאַן אַזעלכע, וועלכע פרעגן אַזוי ריכטיגע פּראָגע- פאַרוואָס איז מיט 5 יאָהר און 3 יאָהר און אפילו א יאָהר צוריק געווען מח- לוקת, ווען פּאָליטיק האָט נישט גע- שפילט דעם אויבען אָן. בלייבט טאקי די קשיה פאַרוואָס?

דער חורבן.

דערווייל ווערט אַ חורבן צווישען די רייען פון די יודישע קליינהענד-

אין יאַרמיק, אנשטאט וואס דער יאַר- מיק איז אַריינגעפאַלען אין ירדן. צו- לעב דעם איז אויסגעבויט געוואָרען אַ קאַלעסלאַלע דאַמבע פון אייזען-בעטאָן, וואס האָלט 130 מעטער די לענג און 18 מעטער די הויך. אין דער דאַמבע איז פּערהאַן אַנאָמיזערנער טויער, וועל- כער עפענט זיך און פערמאַכט זיך דורך עלעקטריע פערמאַכט מען דעם טויער - קען דער יאַרמיק נישט אַריי- נפאַלען אין ירדן און עס ווערט געש- פּען אַ קינסטליכער באַטיין, וואס פער- נעמט אַ שטח פון אַ מיליאָן מיט אַ פּערטיל קוואַדראַט מעטער מיט אַ מאַקסימאַלער הויך פון 223 מעטער.

אויף דעם ירדן איז אויסגעבויט געוואָרען אַ צווייטע דאַמבע, 6 מעטער די הויך, וואס הויבט אויך אויף דאס וואַסער ביז דיזעלבע 222 מעטער און דורך אַ בעטאָנענעם קאַנאַל, וואס האָלט אין דער ברייט 250 מעטער און 3 קילאָמעטער אין דער לענג, שטראַמט דאס וואַסער פון ירדן אין יאַרמיק, צום קינסטליכען באַטיין. פון דעם בא- טיין פיהרען גיאָנאמישע רעהרען פון 400 מעטער די לענג צום וואַסער-פּרעס און די טורבינעס פאַרלויפּיג זענען אויסגעבויט געוואָרען בלויז צוויי, צו 8500 פערד-קראַפט יעדע איינע, ווען עס וועט זיין נויטיג - וועלען אויס- געבויט ווערען נאָך צוויי טורבינעס, פאַר וועלכע עס איז פאַראויסגעזעהן אַ פּלאַץ.

נאָכדעם, ווי דאס וואַסער ברענגט אין געוועגונג די טורבינעס און שאַפט אַזוי אַרום עלעקטרישע קראַפט, שטראַמט עס צוריק אַרויס פון דער צווייטער זייט און געהט זיך ווייטער איהר וועג צום ים המלח, אין דיזעלבע פרעגסע ווי ביז אָהער, איבער דער זעלבער וויסער, פונקט ווי עס וואַלט גאַרנישט פאַסירט, פונקט ווי זי וואַלט נישט נאָר וואס אָנגעגעבען איהר פח דעם יודישען פּלאַץ, וואס בויט צוריק אויף זיין אייגען לאַנד.

דער גאַנצער סיסטעם פון טויערען, שלאָזען, קאַנאַלען, דאס לאָזען די ווא- סער-שטראַמען אָדער אָבשטעלען דאס אָנפולען דעם באַטיין אָדער אויסליידי- גען איהם, דאס זעצען אין געוועגונג די טורבינעס אָדער זיי אָבשטעלען - דאס אַלץ ווערט רעגולירט דורך עלעק- טריע, מיט אַ פאַר עלעקטרישע קנעפ- לעך. עס איז גענוג אַ קוועטש צו טהון איין קנעפּל און דער באַטיין ווערט אָנגעפיהלט מיט וואַסער; דאס צווייטע קנעפּל זעצט אין געוועגונג די טור- בינעס, עפענט די שלאָזען א.א.וו.

כדי צו פערמיידען די געפאַהר פון איבערפולען דעם באַטיין און שאַפּען אַזוי אַרום אַ קינסטליכע פערפלייצונג, זענען געמאַכט געוואָרען זייטיגע קא- נאַלען, וואס פיהרען אָב דאס איבריגע וואַסער.

ק. באַזילאַנסקי

ב. וויינבערג.

דאָס יודישע שול - וועזען אַמאָל און היינט.

ד.

פאַר דער יודישער פּאַלעס - נשמה; און זי וועט, אנשטאט אַנאָמיסלייזונג, ברענ- גען אַנאָמיסלייזונג, אָנטהון פערנוויס- טונגען אין די רייען פון דער יודי- שער אינטעליגענץ, און שפּעטער - פערניכטען די הייליגסטע אוצרות פון דער יודישער קולטור. דעריבער טאָקי האָט דער געוונטער פּאַלעס-אינסטיטוט געזיגט.

אין דער זעלבער צייט האט אַנאָ- דערע פּאַלעס-געוועגונג-דאס חסידות- בעהערשט וואס אַמאָל מעהר די יודי- שע גאַס. זי האָט בעזיגט די השכלה; אָבער נישט דאָ איז דאס אַרט בריי- טער אַרומצוגעדען די געגענזייטיגע קאַמפּען און ענטוויקלונגס-עטאַפּען פון די דאָזיגע צוויי גרויסע יודישע בע- וועגונגען.

ערשט נאָכ'ן פערעפּענטליכען דעם דאָזיגען אַרטיקעל, וועל אַלץ פער- עפּענטליכען אַ גאַנצע רייע מאַרמיר אונטער'ן נאָמען: „השכלה און חסי- דות“.

***

ווי געזאָגט, האָט דער טאַלעראַנץ- עדיקט אריינגעבראַכט אין א גרויס תּהפּעלות צווישען די משכילים מיט ג. ה. וויילען בראש. וויילעל האָט דאָן אָנגעשריבען די בעקאַנטע פּיער בריק: „דברי שלום ואמת“. די גרונד-אידעע פון דאָזיגען ספּראַך איז: אַריינצוברענ- גען וואָס מעהר ליכט אין יודישען הויז, רעפּאַרמירען דאָס גאַנצע יודישע שול- וועזען, ווידימען אַ בכבודיגען אַרט אין לעהר-פּראָגראַם פאַר למודי-הול א. א. וו. דאָזיגען בריק האָבען אַרויסגערופּען אַ גרויסען שטורם פון פּראָטעסטען מצד די רבנים, וויילעל האָט זיינע געזאָג- קען און פאַרשלאָגען בערגינדעט אויפ'ן חלמוד און פוסקים, אויסווייזענדיג, אַז די חוץ האָבען אין דער מימרא: „כל תלמיד-חכם, שאין בו דעה, נבלה טובה הימנו“, געמיינט צו זאָגען: דאָס, א חוק מילי דשמאי, דאָרף דער תלמיד- חכם אויך זיין געוואָפּענט מיט וועלט- ליכע ידיעות.

ס'זענען געווען פיעל רבנים, וועלכע זענען געשטאַנען אויף דער זייט פון וויילעל, אָבער דער רוב האָט שטאַרק איהם אָנגעגריפּען, וועלענדיג זאָגאַר איהם אריינלעגען אין חרם.

דאָס איז שוין אָבער א קאפיטעל פאַר זיך, וועלכעס פערדינעט, אַז מיר זאָלען עס ברייטער אַרומרעדען. איינס קענען מיר היינט קאָנסטאַטירען: אַז די רבנים זענען געווען פיעל ווייטוויכטיגער ווי וויילעל אין זיינער צייט-און אידעע- גענאסען. מיר וויסען היינט גאַנץ גוט, צו וואָס די השכלה-געוועגונג און איה- רע שטרעבונגען צו רעפּאַרמירען דאָס

בכדי צו געבען אַ קלאָרען בעגריף וועגען די דערמאנטע פיער בריקען „דברי שלום ואמת“ פון נפתלי הערץ ווייזעל, געפונען מיר פאַר נויטיג אָב- צושטעלען זיך אַביסעל אויף דער השכלה-געוועגונג פון יענער צייט, אין וועלכער די צוויי הויפט - זייעלען, די צענטראַלע פּיגורען, זענען געווען: מענדעלסאָן-דער פערטרעטער פון די „מבארים“, און ווייזעל - דער ארי- שבחבורה פון די „מאספים“.

וואָסערע אויפגאַבען האבען זיך איי- גענטליך געשטעלט די דאָזיגע צוויי מחנות?

קורץ און שאַרף גערעדט: זיי הא- בען געשטרעבט צו אייראָפּעאיזירען דורך אַנאָמיסירענע-אָקציע דאס גע- טאָיידענטום פון יענער צייט.

היינט, בעת עס טיילט אָב אַ צייט- מרחק פון אַנאָרדן 150 יאָהר, האָבען מיר דאס יכולת אָפּיעקטיוו אָבצושא- צען די דאָזיגע געוועגונג. אינ'ם עצם נאמען השכלה, אָדער אויפּקלערונג, וועלכען די בעוועגונג האט געטראָגען געפונט זיך שוין איהר דעפּיניציע, איהרע גרונד - שטריכען. די השכלה- טרענער האָבען פּראָפּאָגירט וועלטליכ- קייט אין דער יודישער גאַס. זיי האָ- בען בעהויפטעט, אַז די עמאַנציפּאַציע, די גלייכעברעכטיגונג פון יודען-וואס עס איז אייגענטליך געווען זייער הויפט- ציעל-קען דערגרייכט ווערען נור-דא- מאַלס, ווען די יודען וועלען אייראָ- פּעאיזירט ווערען.

היינט צו טאָג, אַנאָליזירענדיג אין דער שיין פון אונזערע געשיכטע, דעם דאָזיגען געדאַנק, זעהען מיר, אַז זיי, די משכילים, האָבען געהאַט אַ ביטערן טעות; והראיה: נאָך דער השכלה-תקופה זענען זיי שטאַרק ענטווישט געוואָרען. די דאמאלסדיגע איבערטרעבענע אמונה אין מענטשליכען פּראָגרעס, אינ'ם נוצען פון דער אויפּקלערונגס-אַרבייט פאַר די ברייטע מאַסען פון יודישען פּאַלעס, זעהט היינט אויס און אונזערע אייגען, זעהר קאָמיש און לעכערליך; זי גרע- ניצט זיך פשוט מיט קינדישער נאָאי- וויסערט. איז דער השכלה-תקופה אָבער אין דור פון וואַלטער'ן און די ענציי- קלאַפּעדיסטען, בעת עס האָבען זיך ביסלעכווייז אָנגעהויבען צו טרייסלען די מויערען פונ'ם געטאָ, האָבען די שענסטע יודישע גייסטער, דיכטער און דענקער, געוונגען 'רוב - ליידער דער השכלה, דער אויפּקלערונגס - אַר- בייט.

פון דער אַנדערער זייט אָבער הא- בען די רבנים און די ברייטע יודישע פּאַלעס-מאַסען, אינסטינקטיוו דערפיהלט אַז די השכלה-געוועגונג איז אַ גיפט

ער נישט געפונען די סיבה פון דער מתחלוקה. ער האָט אפילו פאַרגעלייגט פערשידענע רעצעפטען וואָס זאָל דעם חולה אויסהיילען. ליידער איז עס אַ- בער נישט געווען די ריכטיגע מעדיצין, וואָס זאָל ברענגען די רעטונג.

דער סך הכל?

ליידער מוז מען פעסטשטעלען, אַז דער אָלגעמינער סך הכל איז זעהר א טרויעריגער. ווייטער צוויי פּעראיי- נען און דאָס איז משמע מחלוקת, דע- מאָנאָליזאַציע, שנאת-חנם, צעשפּליטע- רונג און תּהו ובהו.

ער פאַן, וועגען די קליינהענדלער. עס איז געווען איבערפּולט.

מען דערזעהלט, אַז אין אַסטראָו איז דעם לעצטען זונטאג געווען אי- בערפולט פון מענטשען, איבערהויפט פון יידען. מיינער אַ בעקאַנטער, וועלכער איז געקומען צו פאַהרען פון אַסטראָו זונטאג בייטאָג איז געווען איבערראשט, ווען ער האָט געזעהן, אַז אין שטאָדט דרעהען זיך נאָך אַרום א ביסעל מענ- שען, וואָרס לויט זיין אויפּפאַסונג איז אַסטראָו געווען אַזוי איבערפּולט, אַז עס האָט שוין קיינער נישט געקאַנט בלייבען אין שטאָדט...

נאָך מעהר איז ער אָבער איבער- ראשט געוואָרען, ווען ער איז אין אַווענד אַוועק אין קינאָ און האָט דאָרט נישט געקאַנט בעקומען קיין בילעט, ווייל אויך דאָרט איז געווען איבער- פולט.

הפנים, עס פעהלט נאָר פרנסה, גע-

זונד און נאָך אַזעלכע גוטע זאַכען. מענטשען פעהלט נישט, אומעטום איז איבערפּולט...

מלמדים נעבעך...

וויפיעל די מלמדים ווילען איינפיהרען אַ אָרדנונג אין זייער פאָך, איינפיהרען וואקאציעס, שול-יאָהר און אויסמיינען די קאָנקורענץ און איבערהויפט דעם אַלטען סיסטעם פון לויפּען נאָך דעם תלמוד זאָן זיך איינבעטען בהכנעה גיט עס זיך זיי נישט איין.

אויב זיי זענען שוין אַלע מסכים, טרעפט זיך איינער, וואָס גיט א קנייטש מיט'ן שטערען און פון אלעם ווערט בלאָטע.

זאַמלען זיי זיך פּסדר און חקרנ'ען אריין אין דעם עסק. זיי קומען צום ראבינאט: און האלטען אָן דין תּורות און גאַרנישט. אַזוי נעהט אַוועק א יאָהר נאָך א יאָהר און זיי קענען נישט דערגרייכען ס'זייעריגע.

כ'ווייס נישט ווי איהר, נאר מיר איז א גרויס רחמנות אויף אונזערע יודישע מלמדים נעביך.

אַז אויפ'ן גלייכען וועג קאַנסטו גאָהר נישט אויפּטהון.

פרוביר היינט צו מאַכען עפּיס גע- שעפטען אויפ'ן נאַרמאַלען וועג וועסטו געהן געבען די שיק, אָבער וויל פיה- רען בעשיידען אָהן עפּיס אַנאָיפּטהו וועט קיינער צו דיר נישט אַריינשמע- קען און וועסט מוזען באלד אַלץ איי- נפאַקען.

יוסף קלארמאן

פראבלעמען פון דער רעוויזאָניסטישער וועלט-קאָנפערענץ*)

— 1. —

קאלע.

נישט תמיד קען מען זיך דורכשמוע-סען מיט אַ ציוניסט וועגען אַ ריינעם ציוניסטישען ענין; איך זאָג: „א ריי-נעם ציוניסטישען ענין“, ווארום צוקי-קענדיג זיך צו דער אַרבייט פון די ציוניסטען, בעקומט מען דעם איינדרוק ווי דער גאַנצער ציוניזם איז נור בע-שאַפען געוואָרען, כדי צו פיהרען אַ קאמף וועגען אַ פרעזעסור-בענקיל אין

*) מיר געבען גערן פלאַץ פאַר די אַרטיקלען פון פאַרזיצער פון ברית הצה"ר אויף דער קעלצער וואַיע-וואודסטואו ה' יוסף קלאַרמאַן, טראָץ דעם, וואס מיר זענען נישט מסכים מיט אַלע זיינע אויספיהרונגען. די רעד.

יודישע לעבען, האָבען געבראַכט; דער רעזולטאַט איז געווען זעהר א טרוי-ריגער: שמו און אַסימילאַציע האָבען אָנגעהויבען צו גראַסירען אין גאַליציע, אין דער יודישער גאַס.

ווען מיר ווילען אפילו נעהמען אלס מוסטער די בעוואוסטע פערל'ס שולע גאַליציע, וועלכע איז געשטאַנען אונ-טער דער לייטונג פון די משכילים זע-הען מיר, אַז זיי האָבען געגעבען פונקט דעם היפוך פון געוואונשטען רעזולטאַט.

אמת: מיר קענען זאָגען אין פולסטען בעוואוסטזיין אויף די אמאָליגע משכי-לים, אַז: „כונתם היתה רצויה, אבל מעשיהם לא היו רצויים“. מיר מוזען אָבער דערביי אין בעטראכט נעהמען די אומשטענדען און בעדינגונגען, אין וועלכע די משכילים האָבען געלעבט און געווירקט.

דעריבער טאָקי זענען מיר נישט זייערע קטיגורים און נישט זייערע - סניגורים - מיר שטעלען נור פעסט טען, נישט אָפשאַצענדיג דערביי מיט'ן היינט-צייטיגען מאַסשטאַב זייער בע-דייטונג.

די יודישע שול, לויט דער אויפפא-סונג פון די משכילים, האָט נישט גע-קענט ערציהען דעם שילער אַלס יוד-מענש אָדער מענש-יוד, בעווייל איהר הויפט-לאָזונג איז געווען: „היה יהודי באהליך ואדם בצאתך“.

היינט פערשטעהען מיר, אַז עס דארף דער דאָזיגער דראַפּיזם פון „מענש און יוד“ אויסגעווארעלעט צו ווערען-מיר מוזען שאַפען שולען, וועלכע זא-לען ערציהען דעם אמת'ן סינטעטישען טיפ פון א רעליגיעז-נאציאנאַלען יוד.

איך זאָג דאס אַקעגען דעם, וואס די גאַס איז פערפולט געווארען מיט פערשידענע שפילערייען בעגלייט מיט האַזאָרד.

פערפאַלען, די מענשען מוזען הא-פען עמאַציע, איבערלעבענישען. שטע-הען טישלעך אין אלע רוגעס און מען פערקויפט סחורות, אָבער ציערשט מוז-טו איינשטעלען אַ פאַר גראַשען און דו מוזט שפילען, די נערווען ווערען אָנגעשטרענגט. דו ציעלסט. טרעפסטו, געווינסטו, אז נישט פערלירסטו? אַלץ איז אַ לאַטעריע, ס'גאַנצע לע-בען איז אַ לאַטעריע-שפילע.

אין די געוועלכער פערקויפט מען צו 5 פאָרשען ליאָדעס און צו יעדע צעהן פאַרציעס בעקומסטו אַ בילעט וואו דו קענסט געווינען אַ טעוועלע שאקאַלאד, קויפטו 5 גראשענדיגע פאַר-ציעס ליאָדעס און זאמעלסט קופאַגען כדי צו קענען שפילען, אזוי ארום לייז-סטו די פאַר גראַשען.

נישט בלויז ביי די קלייניגקייטען, נאר ביים גאנצען מסחר מוזט זיין א קונצען-מאכער, אז די זאָלסט קענען לייזען א פאר גראשען.

אז מיט'ן גלייכען וועג קאנסטו גא-ר נישט מאכען.

אַ ניי = מאַדנע רעקלאַמע.

מיר זענען געוואוינט צו לעזען אין צייטונגען, ווי אזוי מען רעקלאַמירט סחורות אין אויסלאנד, איבערהויפט אין אמעריקא.

פאר אַ יודישער מעהרהייט אין א"י, מיר גויטיגען זיך נישט אין אַ יודישער מעהרהייט, די פאָדערונג פון אַ יודי-שער מעהרהייט האלט איך פאר א פראָוואַקאַציע.

א שדים-טאנץ האָט מען געטאנצט אויף דעם לעצטען קאָנגרעס, בעת עס איז אָנגעוואָרפן געווארען דער פאַר-שלאָג פון „יודענשטאט“. וויצמאן איז טאקי אַוועק, אָבער זיין „גייסט“ איז ווייטער געבליבען. אדרבא, ליינעט וואס פראָפ. בראַדעצקי האָט מיט 8 טעג צוריק געזאָגט אויף דער סעסיע פון אַקציאָנס-קאמיטעט:

„דאס וואונדערט מיך שטאַרק, צי האָט דען דער קאָנגרעס נישט גע-וועהלט די עקזעקוטיווע אויף א בע-שטימטער באזע, וואס איז פאַרמולירט געווארען אין דער ערקלערונג פון פרעזידענט סאָקאָלאָו? צי האָט דען נישט דער קאָנגרעס געוועהלט מיינע צוויי אַרבייטס-קאָלעגען און מיך אין אָנבליק פון אונזער קלאַרער דעקלא-ראציע פון אָנגעהעריגקייט צו דעם, וואס ווערט פאַפולער בעצייכענט אלס ווייצמאַן-פאַליטיק?״

ווייצמאַן-פאַליטיק?״

ג.

לאָגיק הייסט: ציהען קאנסעקוענ-צען. אויב מיינ ציעל איז צו האנדלען מיט ווין, מיינע שותפים אָבער, וועל-כע זענען א מעהרהייט בעשליסען מהיום והלאה צו האנדלען מיט ווא-סער, דאָן בלייבט מיר איין וועג: זא-לע אַ גוטען-טאָג, זיך עפענען א ווין-געשעפט. אויב מיינ ציעל איז געווע-זען יודענשטאט, מיינע שותפים ווילען מעהר נישט „האנדלען“ מיט דעם דא-זיגען אַרטיקל, איז דער שכל הישר מהייב, אַז איך האָב גאַרנישט קיין געמיינזאַמעס מיט דער דאָזיגער גע-זעלשאפט. מען טהיט אזוי ווי הערצל האט געטהון בעת ס'איז שוין געוועזען אַ ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע „חבת ציון“:

זי צושטעמערט און אויפגעבויט די פאליטישע יודענשטאטיכע אָרגאַניזא-ציע. האָבען מענשען געצויגען די קאַנ-סעקווענצען: אַוועק פון דער ציוניסטי-שער אָרגאַניזאַציע. נאָך עפּיס: דער רעוויזאָניסטען-פערבאנד האָט געפיהרט זעלבסטשטענדיגע פאליטיק, צי האָט ער זעלבסט מאַכען, זיצענדיג אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. פרע-דיגען דאָך די פיהרער פון רעוויזא-ציע ניום דיסציפלין! זיצען ווידער טיט פערלייגטע הענד בעת אין לאנדאן און אין א"י הויבט זיך אַן א רינג פון פערראט?

זענען דאָ רעוויזאָניסטען, וואס גלוי-בען, אז ס'וועט געלונגען צו ערקאַפּען דעם קאָנגרעס, זיי ווילען נאָך בלייבען אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, צי האב איך דאס רעכט דערפאַר איהם הייסען געהן פון דער רעוויזאָניסטי-שער אָרגאַניזאַציע?

אַלזא, קאלע!

דער רעוויזאָניסטען-פערבאנד האט אויפגעהערט צו זיין אַנאינטעגראַלער טייל פון דער ציוניסטישער אָרגאַני-זאַציע, ער איז זעלבסטשטענדיג און צו איהם קענען געהערען אלע יודען, וועלכע אנערקענען יודענשטאט מיט א יודישער מעהרהייט אויף ביידע זיי-טען פון ירדן.

ד.

קאַבע איז אַנ'אויסוועג, אָרער נישט קיין וועג. מיר רעוויזאָניסטען זענען דאָך תמיד געוועזען די, וועלכע האבען געלערנט קלאַרקייט, גראַדלי-ניגקייט. קאלע איז גאנץ ווייט דערפון. דאס אָנגעהערען אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע האלט איך פאר נישט-מאָרליש. מען זיצט נישט ביי איין טיש מיט מענשען, וואס האבען פער-ראטען א אידעע. איך שטעל מיר אויך נישט פאַר ווי אזוי די רעוויזאָניסטען ווילען ערציהען די יוגענד; למשל: פלוני אַלמונוביץ איז א חסיד פון קא-לע-אַבמאן. ער איז א מיטגליד פון דער אויג-נערופערער ציוניסטישער אָר-גאַניזאַציע, וואס לערנט איהם דיסצי-פלין, די קאָנגרעס-בעשלוסען זענען פאר אלע אַפליגאטאָריש, דער זעלבער פלוני אַלמונוביץ איז אָבער גלייכציי-טיג מפקד פון א קן בית"ר, ער לערנט אויך זיינע ביתרים דיסציפלין, דאן שטעהט אויף איינער פון די ביתרים

יודישע קינדער קאלאָניע אין פאריז.

(א בריעף פון פאריז)

פון אונזער קאָרעספּאָנדענט מ. קרעמסקי.

כדי זיי זאָלען נישט ווערען פון זיך אָנגעפערעמט, בעקענען די קינדער מיט דער געשיכטע, ליטעראַטור און מנהגים פון זייער פאָלק.

אין יאָהר 1931 האָט די געזעלשאַפט אַרויסגעשיקט צום ים 543 קינדער אומזיסט אין אַ אייגענעם הויז, וועל-כעס געפונט זיך אין פערג-פלאַזש 100 מעטער פון דער פלאַזשע, וואו יעדע גרופע פערבלייבט 21 טעג.

כדי צו זיין אין קאָנטאַקט מיט די קינדער אויך אין די איבריגע חדשים איז טעטיג ביי דער געזעלשאַפט אַ קינדער-קלוב, ווי דאָנערשטאָג און זונ-טאָג, ווען די קינדער זענען פריי פון דער שולע, געפונען זיי זיך אין אַ היי-מישער סביבה.

מען דערצעהלט זיי מעשה'לעך פון דער יודישער פערזאָנלעכקייט, מען זינגט מיט זיי יודישע לידער און מען בעקענט זיי מיט יודישע נאָמען-טובים און מנהגים, שפילען, טאַנצען, אויך מאַכען זיי פערשידענע האַנד-אַר-בייטען און פערפערענען די צייט אין אַ וואַרימער סביבה.

די געזעלשאַפט אָרדענט אויך איין רעפעראַטען, קאָנצערטען, פערוויילונ-גען, פאַרשטעלונגען און יעדען פסח ווערט איינגעאָרדענט אַ באַזאָר, וועל-כער דויערט 7 טעג און פערשטאַרקט זעהר דעם קאָסע-צושטאנד פון פער-איין. די געזעלשאַפט גיט אַרויס אַ חודש - זשורנאַל „דער נייער דור“ ווי זי אינפאָרמירט די מיטגלידער וועגען דער טעטיגקייט פון דער געזעלשאַפט. אַ דאָנק דעם זענען זיי שטענדיג אין קאָנטאַקט מיט די מיטגלידער און מנדבים.

אין פערלויף פון די 5 יאָהר האט די געזעלשאַפט אַרויסגעשיקט צום ים 1900 קינדער, וועלכע זענען אויך גע-ווען אונטער אַ מעדיצינישער אויפזיכט. דער בודזשעט פאַר די 5 יאָהר דער-גרייכט קרוב אַ מיליאָן פראַנק.

ווען אַ פערוואַלטונגס-מיטגליד האט מיך אינפאָרמירט וועגען דער זעהר נוצליכער געזעלשאַפט פאר דער פאַרי-זער יודישער בעפעלקערונג, האָב איך זיך דערמאָנט וועגען דער אַרבייט פון דער געזעלשאַפט „טאָז“ אין טשענס-טאָכאָו און די אַלע שוועריגקייטען, וועלכע זי האָט יעדעס יאָהר ביי דער אָרגאַניזירונג פון די קינדער-האַלפ-קא-לאָניעס, נישט האָבענדיג קיין מעגליכ-קייטען צו אָרגאַניזירען גאַנצע קאָלע-ניעס, וואו דאס קינד זאָל קענען פער-ברענגען דעם גאַנצען טאָג און שלאַ-פען אין געוונטע און לופטיגע צימערן, נישט ווי דאס האט אַנ'אַרט ביז דעם היינטיגען טאָג, אַז דאס, וואס די קינ-דער געניסען פון דעם גאַנצען טאָג, זייענדיג אויף דער פרייער לופט, פער-לירען זיי אין אַווענד אין די ענגע שמוציגע און נאָסע וואוינונגען, וועלכע געפונען זיך מעהרסטענטיל אין די קעלערס און בוידעמס.

זאָלען מיר האַפען, דאס די טשענס-טאָכאָווער געזעלשאַפט וועט קומען צו דעם זעלבען בעוואוסטזיין, נישט ווע-ניגער וועל איהרע ברידער אין פאריז, וועלכע פערדינען אויך אויף דעם שטי-קעל ברויט אין די ערגסטע בעדינגונ-גען, הויפטזעכליך יעצט, ווען די אַר-בייטסלאָזיגקייט האָט אַרומגענומען אויך פראנקרייך און וועלען אונטערשטיצען די זעהר נוצליכע געזעלשאַפט, וועלכע האָט זיך געשטעלט פאַר אַ אויפגאַבע צו פיהרען אַ ברייטע סאָציאַל-היגיינע-שע אַרבייט צווישען די ברייטסטע פאָלקס-מאַסען און עס וועט דעם „טאָז“ געלונגען דורכצופיהרען אַ מוסטער-האַפטע קינדער - קאָלאָניע, ווי זי האָט שוין אָרגאַניזירט אנדערע נוצליכע אַנ-שטאַלען, כדי די קינדער פון די לופטלאָזע און ענגע דינער, זאָלען קע-נען פערבלייבען דעם גאַנצען טאָג אויף דער קאָלאָניע און שלאַפען אין אַ ריינער און געזונטער אַטמאָספער, די פאר טעג, וואס זיי וועלען פער-ברענגען אויף דער קאָלאָניע.

די יודישע בעפעלקערונג אין דער וועלט-שטאַט פאַריז האָט העכער הונ-דערט פערשידענע אינסטיטוציעס, פער-אינען, חברות און סאָסיעטעס, וועל-כע האָבען זיך יעדע איהר ציעל און איהר אויפגאַבע, אַ גרויסער טייל פון די דאָזיגע חברות האָט דעם ציעל צו שאַפען פאר זייערע מיטגלידער גו-ווייזט אויס, אַז דער יוד, וואס האָט נישט קיין מנוחה ביים לעבען, ווייל וועניגסטענס שפעטער, נאָכ'ן טויט הא-פען רוה און ליגען אויף זיינע ד'אמות. ווי געזאָגט, פערנעמען די דאָזי-גע חברות, וואס זאָרגען פאַר'ן טויט אַ גרויסען פלאַץ צווישען די פאַרזער יודישע געזעלשאַפטען, און מען קען זיך אפשר אויסדריקען אַז די „טוי-טען-סאָסייטיס“ זענען געווען אַ סימ-באָל פון טויט און אומגעוועלשעפטיכ-קייט.

דער אויסערליכער פאַרם און אָרט פון די פאַרזער יודישע אָנשטאַלען איז כמעט אינאָרטיג, אַלע פיהרען זיי זיך לויט איין און דעמועלעבן מאָדעל, לויט איין מוסטער, און אויך דיוועלבע סטאַטוסען פערבליכטען אַלע פעראיי-נען, אַזוי אַז איינע פון דער צווייטער טהוט זיך כמעט נישט אונטערשיידען מיט דעם אויסערליכען פאַרם, נאָר בלויז מיט'ן אינערליכען אינהאַלט.

איך וויל איצט נאָר רעדען וועגען דער יודישער קינדער - קאָלאָניע אין פאַריז, וועלכע פערנעמט דעם ערשטען און חשוב'סטען פלאַץ פון אַלע געזעל-שאפטען.

אַ יודישע קינדער-קאָלאָניע עקזיס-טירט שוין 6 יאָהר און איהר אויפגאַ-בע איז צו שאַפען אַ יודישען דור, וועלכער זאָל זיין געזונט פיזיש, ווי אויך גייסטיג, אַ אינסטיטוציע, וועל-כע האָט אַלס ציעל, זון, לופט, ים פאַר יודישע קינדער און וועלכע זאָרגט אויך פאַר זייער דערציהונג, צו גע-וואוינען די קינדער צו רייניגקייט, פי-זישע איבונגען און צו לעבען אויף דער פרייער לופט, צו בעקענען זיי מיט דער שפראַך פון זייע-ע עלטערן.

און שטעלט א קשיא: ווי אזוי קענסטו מיך לערנען דיסציפלין, ווען דו אליין געהערסט אין אַנ'אָרגאַניזאַציע און דו ווילסט זיך נישט אונטערווארפען איהר דיסציפלין?

מינע פריינד, חסידי-קאַלע טענה'ן: זעהר שעהן, דו ביסט גערעכט. צי פערנעסטו אָבער ווי שווער ס'וועט אונז זיין ארויסצוטרעטען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע? ככל-הפחות איז, זיצענדיג אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, פילע בעקוועמער, ווייל מען וועט אונז נישט אזוי פער-שרייען און רודפ'ן.

די דאָזיגע חברים דערמאנען מיך די געשיכטע מיט יענעם פויער, וועל-כער האט איהרען-לאַנג געהאַלטען אין איין גרובען אויף אַ געוויס אָרט. איינמאָל פרעגט איהם אַ דורכ-געווער:

— ענטשולדיגט, וואס מאַטערט איהר זיך דאָ שוין יאָהרען?

— איך האָב זיך דערוואוסט - ענט-פערט דער פויער, אז אויף דעם שטח איז דאָ א גאָלד-גרובע, טהו איך זי-כען גאָלד.

— איהר האט א טעות - זאָגט דער דורכגעהער, די גאָלד-גרובע געפונט זיך אויף דער צווייטער זייט.

— אָבער דאָ איז מיר בעקווע-מער, ווייל דאָ ברענט אַ לאַמפּ און דאָרטען איז דאָל פונטער...

יא, פאר א טייל רעוויזאָניסטען איז אפשר „בעקוועמער“ אין דער ציוניס-

טישער אָרגאַניזאַציע, דאָרט וועט איהר אָבער גאַרנישט געפונען. לערנט אייך זוכען און ארבייטען דאָרטען, וואו אין דער ערשטער צייט וועט נישט זיין בעקוועם, אָבער דערפאַר וועט איהר געפונען דאָס, וואס איהר זוכט. אזוי האט הערצל געטהון!

פון דער פוילישער פרעסע.

יאסנא-גורא אָרער געטא-שטאָרט.

די „גאזעטא נאראדאוו" האט ווי-דער אָנגעהויבען איהר העצערשע אר-בייט אָבער דאביי איז אינטערעסאנט אָנצופירקען, ווי ווייט אַרײַם און אינ-האַלטסלאָז עס זענען איהרע אַרטיקלען, ווארום אין דעם לעצטען 13-טען נא-מער חורט זיך איבער אַנאַרטיקלעל, וואס זיין אינהאַלט האָט זי געגעבען אין ערשטען נומער, וועלכען מיר האָבען זייער צייט פאַר אונזערע לע-זער ציטירט.

א געוויסער אַרטיקל פֿרובט צו בעשרייבען וואָסערע איינדרוק עס מאַכט אויף איהם אונזער שטאַרט טשענ-סטאָקאָו און וואָסערע קאָנטראַסט ער געפונט אין דער דאָזיגער שטאָרט, וועלכע איז אַזוי שטאַרק פֿערווישט. אין אָנהויב פֿרובט ער מאַהלען וואָסערע איינדרוק עס מאַכט אויף איהם טשענסטאָקאָו מיט איהר שעהן אויסזעהן, אָבער ווען ער קוקט אויף די הייזער, אויף די שילדען, וואָרפֿען זיך און שטענען איהם אויס די אויגען אויף די שילדען יודישע נעמען, וואט עס בעווייזט, אַז דאס פוילישע פער-שווינדט איינציגווייז.

בנוגע די הייזער: „אויף די פינגער פון איין האַנד קען מען אויסרעכנען פּאַליאָקען, וואס האָבען הייזער אויף דעם שטח פון דער באַהן-פּריק ביז'ן מאַגיסט-ראַט. וועגען דער ערשטער אַלעזע איז אויסגעווערט. דאָרט איז אַפילו אויף א רפואה נישט פֿעהלען קיין איין פויליש הויז און קיין איין קריסטליך געוועלכ.

עס פֿערקלענערט זיך דער פויליש-שער בעזיק, אומעטום זענען די יו-דען, די זשידעס."

דאן דערצעהלט ער ווי אַזוי די שטאַרט זעהט אויס אום שבת, ווען אַלע געוועלכער זענען געשלאָסען (אוי-סער טעליכע יודישע, וואָס ווילען אפּער גענאָרען די קריסטען. - רעד.) און דאן נאכמיטאָג:

„ווען עס לאָזט זיך אַרויס אין גאס די פֿערשידענפארביגע קאַלעטע, אַזוי ווי די ווערים, וואס אַמאָל מעהר, ביז אין אַווענד ווערען די גאסן און ברייטע טראַטואַרען פֿער-גאסען מיט וויי.

מען הערט דאָן אומעטום געשריי און גערודער און עס בעווייזען זיך מיאוס אויסגעמאָהלעט פֿנימער פון די „פֿעהליכע" טעכטער צוזאמען מיט פּובליציסטען פון „סלאָוואַ" און „אסטאטניע וואַדאָמאָשטשי" און הענדלער מיט לעבעדיגע סחורה (קאָסען) און פֿערשידענע אויסוואור-פֿען."

און ווייטער בעקלאָגט ער זיך ווי אַזוי די יודישע יוגענד ווירקט דעמאָ-ראַליזירענד און ווי עס זעהט אויס נאָך אזא שבת אין פאַרק, אַז דאָרט איז ווי אין אַ מיסט-קאָסטען.

די פֿערשידענע געמיינע און העסלי-כע ווערטער, וועלכע רופֿען אַרויס אַנ-אמת'ן עקלע, ווילען מיר נישט אויס-רעכענען, אָבער דאס בעווייזט גענוג זיין טעג פון חורבן - אין די ניין טעג.

...די וואַהלען אין דייטשלאַנד האָ-בען זיך שוין געענדיגט און נישט קי-ענדיג דערויף, וואָס דער רשע, דער צורר היהודים, דער נסחרים היטלער, האָט נישט געזיגט, איז אָבער די סכנה פֿאַר אַ וועלט-מלחמה נאָך נישט אַרי-פֿער און אויפֿן ערשטען פייער ווי געוועהנליך וועלען מיר יודען זיין דער שער לאַזען.

קומען צו געהן פֿערשידענע פּאַלי-

די „גאזעטא נאראדאוו" האט ווי-דער אָנגעהויבען איהר העצערשע אר-בייט אָבער דאביי איז אינטערעסאנט אָנצופירקען, ווי ווייט אַרײַם און אינ-האַלטסלאָז עס זענען איהרע אַרטיקלען, ווארום אין דעם לעצטען 13-טען נא-מער חורט זיך איבער אַנאַרטיקלעל, וואס זיין אינהאַלט האָט זי געגעבען אין ערשטען נומער, וועלכען מיר האָבען זייער צייט פאַר אונזערע לע-זער ציטירט.

א געוויסער אַרטיקל פֿרובט צו בעשרייבען וואָסערע איינדרוק עס מאַכט אויף איהם אונזער שטאַרט טשענ-סטאָקאָו און וואָסערע קאָנטראַסט ער געפונט אין דער דאָזיגער שטאָרט, וועלכע איז אַזוי שטאַרק פֿערווישט. אין אָנהויב פֿרובט ער מאַהלען וואָסערע איינדרוק עס מאַכט אויף איהם טשענסטאָקאָו מיט איהר שעהן אויסזעהן, אָבער ווען ער קוקט אויף די הייזער, אויף די שילדען, וואָרפֿען זיך און שטענען איהם אויס די אויגען אויף די שילדען יודישע נעמען, וואט עס בעווייזט, אַז דאס פוילישע פער-שווינדט איינציגווייז.

בנוגע די הייזער: „אויף די פינגער פון איין האַנד קען מען אויסרעכנען פּאַליאָקען, וואס האָבען הייזער אויף דעם שטח פון דער באַהן-פּריק ביז'ן מאַגיסט-ראַט. וועגען דער ערשטער אַלעזע איז אויסגעווערט. דאָרט איז אַפילו אויף א רפואה נישט פֿעהלען קיין איין פויליש הויז און קיין איין קריסטליך געוועלכ.

עס פֿערקלענערט זיך דער פויליש-שער בעזיק, אומעטום זענען די יו-דען, די זשידעס."

דאן דערצעהלט ער ווי אַזוי די שטאַרט זעהט אויס אום שבת, ווען אַלע געוועלכער זענען געשלאָסען (אוי-סער טעליכע יודישע, וואָס ווילען אפּער גענאָרען די קריסטען. - רעד.) און דאן נאכמיטאָג:

„ווען עס לאָזט זיך אַרויס אין גאס די פֿערשידענפארביגע קאַלעטע, אַזוי ווי די ווערים, וואס אַמאָל מעהר, ביז אין אַווענד ווערען די גאסן און ברייטע טראַטואַרען פֿער-גאסען מיט וויי.

מען הערט דאָן אומעטום געשריי און גערודער און עס בעווייזען זיך מיאוס אויסגעמאָהלעט פֿנימער פון די „פֿעהליכע" טעכטער צוזאמען מיט פּובליציסטען פון „סלאָוואַ" און „אסטאטניע וואַדאָמאָשטשי" און הענדלער מיט לעבעדיגע סחורה (קאָסען) און פֿערשידענע אויסוואור-פֿען."

און ווייטער בעקלאָגט ער זיך ווי אַזוי די יודישע יוגענד ווירקט דעמאָ-ראַליזירענד און ווי עס זעהט אויס נאָך אזא שבת אין פאַרק, אַז דאָרט איז ווי אין אַ מיסט-קאָסטען.

די פֿערשידענע געמיינע און העסלי-כע ווערטער, וועלכע רופֿען אַרויס אַנ-אמת'ן עקלע, ווילען מיר נישט אויס-רעכענען, אָבער דאס בעווייזט גענוג זיין טעג פון חורבן - אין די ניין טעג.

...די וואַהלען אין דייטשלאַנד האָ-בען זיך שוין געענדיגט און נישט קי-ענדיג דערויף, וואָס דער רשע, דער צורר היהודים, דער נסחרים היטלער, האָט נישט געזיגט, איז אָבער די סכנה פֿאַר אַ וועלט-מלחמה נאָך נישט אַרי-פֿער און אויפֿן ערשטען פייער ווי געוועהנליך וועלען מיר יודען זיין דער שער לאַזען.

קומען צו געהן פֿערשידענע פּאַלי-

פֿערסמ'ט. דאס איז אַלץ אַ רעזולטאַט פון דער פינסטערניש אין וועלכער עס ווי-לען פֿרובען פֿיהרען אַ טייל קריסטען די ענדעקעס, אָבער מיר ווילען האָ-פֿען, אַז די צייט וועט די דאָזיגע פינסטערניש צושטרייען און אין זי מוחות אַפֿיסעל ליכט אַריינפֿיהרען. אין דעם זעלבען בלעטל זענען פֿעהלען נאָך אייניגע אַרטיקלען און זאָגן אויך פּאַעזיע יודען-העצערשע און צווישען אַנדערען געמונט זיך אין איהר סאָמעטייט די לאַזונג: „אין פוילען וואוינען 4 מיליאָן יודען, וועל-כע נעמען אַוועק ברויט 4 מיליאָן פּאַ-לאָקען."

מיר ווילען דאָ נישט אויפֿוויזען, אַז פון די 4 מיליאָן יודען לעבען 3 מאָל אַזוי פיעל פּאַלאָקען און אפּער פיעל מעהר, ווארום לעבענס - מעגליכקייטען און לעבענס-בעדינגונגען פֿאַר אַ גרוי-סען טייל פון פוילישען פּאַלק האבען דאָן נור יודען געשאַפֿען.

און ביים היינטיגען טאָג זענען דאָך די יודען, אַפילו נישט צו אונזער צו-פֿרידענהייט, דער הויפט - פּילאַר, אויף וועלכען עס לעהנען זיך אַן אַ גרוי-סער טייל פון פוילישען בודשעט. אָבער פֿערפֿאַלען, זיי, די לייט פון דער „גאזעטא נאראדאוו" ברויכען גאַרנישט. זיי ברויכען אויך נישט קיין שום ניוואַ, ווי עס בעמערקט אין איהר ענטפֿער די היגע „סלאָוואַ", פֿאַר זיי איז גענוג, אַז זיי זענען „נאראדאוו", אָבער צי זיי זענען באמת נאראדאווע בלייבט אַ גרויסע פֿראַגע, ווארום לייט דעם ענטפֿער פון דער זעלבער „סלאָ-וואַ" קומט אויס אַז די ענדעציע און איהרע אָנפֿיהרער האָבען שטענדיג גע-פֿיהרט אַנאַ-אויסגעשפּראַכען אַנטי-פויליש-שע פּאַליטיק.

R.

ווי אַזוי דאַרף מען זיך פֿענגעהן מיט אַ ראַדיאָ-אפּאַראַט?

לירט, בעזונדערס וויכטיג איז, דאס די בערדיגונג זאָל זיין גוט דורכגע-פֿיהרט, אָפּטמאָל האט די ערפֿאהרונג געלערנט, אַז ווען די בערדיגונג איז געמאַכט געווארען אויף אַ האַלבען אָדער גאַנצען מעטער טיעפֿער אין דער ערד, ווי עס איז געווען פֿריהער, האָט זיך געבעסערט די קראַפט פון אויספֿאָהם אויף גאַנצע 100 פּראָצ.

ביים אָנשטעלען דעם אָפּאַראַט אויף דער געהעריגער סטאַנציע דאַרף מען גוט אַכטונג געבען אויף די „רעאַקציע" צום אָנהויב זוכען מיר די געוואונשטע סטאַנציע אָהן רעאַקציע. עס הערט זיך אָבער זעהר שטיל. דעמאָלט אויבען מיט אַן זעהר געלאָסען צו דרעהן דער מיר דאָ אַלעס פון „רעאַקציע". דער אויספֿאָהם ווערט וואס אמאָל העכער און דייטליכער, מען טאָר אָבער נישט דרעהן די „רעאַקציע" אָהן אויפֿהער, ווייל באַלד וועט זיך דערהערען אַ שאַרפֿער פיף אין אָפּאַראַט און דער אויספֿאָהם וועט קאָליע ווערען, דערי-צו גאָנץ פּאַרויכטיג בענוצען, ווייל ער העצט ווייטער אויף יודען. און ווי לעבען אין איין טויט שרעק פֿאַר די פּאַלענע, וואָס די דאָזיגע שצנדליכע אָנטיאַציע קאן דערפֿיהרען.

דערווייל איז נישטאָ קיין טרייסט...די סעקוועסטראַטאָרען האָבען דאָס רעכט צו מאַכען עקזעקוציעס שבת און יום-טוב ווי אויך ביינאַכט. אויסער וואָס די סעקוועסטראַטאָרען וועלען נישט האָבען קיין זונטאָ און קיין יום-טוב, וועלען זיי נאָך מוזען אַרבייטען איבער-שטונדען.

נו מיאָל, וועגען זיי זאָגן איך נישט, מחמת דעם, וואָס די סעקוועסטראַטאָ-רען ווייסען שוין, אַז דאָס געהן איז אַ ברכה לבטלה, נאָר היות ווי זיי בע-קומען בעצאָהלט געהען זיי. איי זיי וועלען יום-טוב און מוזען געהן און ביינאַכט וועט מען זיי אויך אַלאַרמירען, איז אויך נישט קיין מילדער. זאָל זיך זיי דוכטען, אַז זיי זענען פייערלעשער און די שרפה ברעכט אויס ביינאַכט. (וואָס איז דען די היינטיגע צייט נישט ערנער ווי אַ שרפה?)

מיר געהט נאָר אין די פֿירגער. לאַ די, וואָס יעדער איז בלדוּת געוואָרען,

*Czarujaicy
wdzięk
młodości
subtelna i czys-
ta cera to marze-
nie każdej pani.
Używaj stale
kremu
i mydła
HERBA
a zachwycisz
wszystkich!....*

*Te, na podstawie naukowych badań sporządzone preparaty kos-
metyczne to szczyt doskonałości w dziedzinie pielęgnacji cery!*

„KREM HERBA"

jest do nabycia już od Zł. 0,90.

גלייכצייטיג ווי די רעאַקציע הויבט אָן צו פֿייען אין אַפּאַראַט הערען אויך דעם זעלבען אונאנגענעם פיף אַלע ראַדיאָ-שכנים.

אָכטונג אָנאָדעמיקער, וואָס ווילען פֿאַהרען קיין אויסלאַנד שטודירען.

דאָס אָקאָדעמישע עמיגראַציאָנס-בי-ראַ ביים היינטיגען פֿאַר יודישע סטודענטען פון פוילען, שטודירענדע אין אויסלאַנד, ווארשאַ עלעקטאָראַלאַ 8, וואוינאָג 25, טעל. 249-03, אָבטיי-לונג אין לאָדזש, גראַנסקא 40, טעל. 247-01, אָבטיילונג אין לעמבערג, שיי-נאָכי 1, ווי אויך אָבטיילונג אין פֿרא-גא-טשעקאָ, איז דערמיט מוידע, אַז די איינשרייבונגען אויף די הויך-שולען אין אויסלאַנד האָבען זיך שוין אָנגע-הויבען. כדי צו פֿערלייכטערען דאָס אָננעמען ווערט עמפּפּוילען ווי אַמשנעל-סטען בעלייגען די דאָקומענטען.

דאָס אָקאָדעמישע עמיגראַציאָנס-בי-ראַ ערטיילט אויספֿירליכע אינפֿאָר-מאַציעס וועגען די בעדינגונגען פון די סטודיען אין אויסלאַנד, ערלעדיגט דאָס אויסנעמען אויף אויסלענדישע אונ-ווערויטעטען, גיט אַרויס אינטערנאַצ-יאַנאַלע אָקאָדעמישע לעגיימאַציעס (צ. י. ע.) און ערלעדיגט וויזעס פֿאַר ה"ה פון דער פּראָווינק. אָקאָדעמישע הנחה-רייזעס אויף סטודיען אין אויס-לאַנד. - דייטשלאַנד, בעלגיע און פּראַנקרייך ווערען אָרגאַניזירט אויף פּאַלענדע טערמינען: אין סעפטעמבער 17, 21, 24, אין אקטאבער 5, 12, 19, 26, 27, 19, 31, אין נאָוועמבער 2, 5, 9, 12, 16, 19, 23, 30. אין דעצעמבער 7. ספעציעלע גרופּען פֿאַהרען אין נאנסי אין אָקטאבער 19, 26, אין נאָ-וועמבער 2.

אין אַלע אויבענדערמאנטע ענינים וואָס אַלע זענען אַזוי ווי די מתים' וועט מען זיי ביינאַכט אויך נישט גע-בען קיין רוח. און ווען זיי וועלען זיך אָברוהען נאָך אַ גאַנצען טאָג דאגות, וועט מען פֿלוצים אָנקלאָפֿען און מען וועט אָנהויבען זוכען אין אַלע ווינקע-לעך, כדי עס צו קאנען סעקוועסטרי-רען.

יודען, וועלכע ווערען פֿערשוואַרצט אַ גאַנצע וואָך, קומט שבת, אָדער זאָל מען אָנען עס וועט קומען א יום-טוב, א פסח און ווען מען וועט עפענען די טהיר צו שפּך חמתך און אַריינלאָזען אליהו הנביא', וועט אַריינקומען אַ סעקוועסטראַטאָר און רעקווערירען דעם פוס.

פֿרעג איך, קאָן מען צו דער גזירה האָבען אַ טרייסט? ...די קהלה אין אַחרוב, איהרע פֿערמע-גענס זענען געגאַנגען צום גרינד, און צו דער פֿרעזעס וועט יאָ בעשטעטיגט ווערען, אָדער עס וועט קומען אַ אַנ-דערע ענדערונג, וועט עס גאָהר נישט העלפֿען. די קראַנקהייט איז שוין גע-וואָרען כּראַניש, אַזוי, אַז עס וועט שוין קיינער נישט העלפֿען.

דער אַנטייל פון קינדער און שול-יוגענד אין קבלת-פנים פאַר'ן פֿרע-יודענט פון דער רעפּובליק.

דער בעזוך פון פֿרעזידענט אין טשענסטאָקאָו קומט אויס אין אַ צייט, ווען די שולען זענען נישט טעטיג און עס איז דעריבער זעהר שווער צו אַר-גאַניזירען דעם אַנטייל פון די קינדער אין דער אויפגאָהע. די צווישענשול - קאָמיסיע האָט זיך אָבער נישט אָנגעשראַקען פון די שווע-רינקייטען און איז צוגעטרעטען צו אָרגאַניזירען די שול - יוגענד. נעכטען זענען פּונאַדערגעשיקט געווארען צו אַלע דירעקטאָרען און לייטער פון אַלע מיטעל-פאך און אַפּאַלקס-שולען אויפֿרו-פען צו פֿערזאָמלען די שול - יוגענד שבת דעם 13-טען ד. ה. 10 א זיגער פֿריה, אויף דער פֿערזאָמלונג זאָל צו-געגרייט ווערען געהעריג דער אַנטייל פון דער יוגענד אין דעם קבלת-פנים. יעדער שילדער און שילדערין אָהן אויסנאָהם דאַרף זיך שטעלען שבת דעם 13 שערפֿיען 10 א זיגער פֿריה יעדער אין זיין שולע, וואו זיי וועלען בעקומען ווייטערע אָנווייזונגען. אַכטונג, שול-יוגענד! קומט אַלע. דער פֿרעזידענט פון דער רעפּובליק איז דער גרעסטער פֿריינד פון די קי-דער. די קינדער וועלען איהם אַלזאָ בעגריסען.

אַז אונזער קהלה זאָל ווערען מיט לייטען גלייך איז נישטאָ קיין אויסזיכטען, טאָ ווי אַזוי קאן איך מיך טרייסטען? ...אויך איך - ענדיגט זיין בריעף ישראל יודל - ווער פון טאָג צו טאָג טוריריגער, דערמאָנענדיג זיך, אַז דער זומער-סעזאָן ענדיגט זיך און איך וועל מוזען צוריקקומען אין שטאָרט אַריין און ווידער אַריין אין דעם הו האָ, ווי-דער זיך טרעפֿען מיט מייער בעלי-ח. בות, ווידער זעהען ווי דאָס ביטער יו-דען קריגען זיך ארום, ווייטער אויס-הערען די פֿערשידענע זאָלעס, פּלאַט-קעס, רכילות, וואָס ווערט געטריבען פון איינעם אויפֿן אַנדערען. פון איין געוועלכערשטאפֿליכער גרופּע אויף דער צווייטער. ווי מיאוס איז מיר דאָס גע-וואָרען. קאָ נעם קרוך אַריין מיט אַ גע-זונטען קאַפּ אין דעם געמיוזעכץ. קאן נאָך זיין אַ גרעסער אומגליק, נאָך אַ גרעסערער חורבן?

יאַ ברודערקע, די קלאָג איז גרויס און, לעת-עתה איז נישטאָ קיין טרייסט!...

סמאָל.

איינגעלאדענע די קהלה-פערוואל-טונג אינעם אויפגאבן - קאמיטעט פאר'ן מלוכה-פרעזידענט.

די היגע קהלה - פערוואלטונג האט דערהאלטען א איינלאדונג פון קאמיטעט, וואס איז ענטשטאנען צו איינ-אריינלען דעם פרייזעלעך קהלה - פנים פאר'ן מלוכה-פרעזידענט, וואס וועט בעזונדער אונזער שטאט אין די טעג פון 14 און 15 ד. ת. ווען עס קומט פאר די פרייזעלעך צוליב'ן 550 יעהרי-גען יאהרעס פון אראבערענגען דאס „הייליגע בילד“ אויף דער יאסא-גורא. אזוי ווי דער קהלה-פרעזענט ה' גא-דשטיין עפנטט זיך און אורלייב איז אויף דער קאמיטעט-זיצונג געווארען ה' ה. וועקסלער.

עס איז ענטשטאנען א פראגע אויב די קהלה זאל איינלאדען א ספעציעל יודיש טריימ-טייער. דאס איז געווען דעם אין דעם, אז אויב עס וועט נאר זיין איין טייער, וועלכעס זאל איינגע-ארדענט ווערען אין נאמען פון דער גאנצער שטאט, דאן וועט די קהלה אויך קיין ספעציעל טייער נישט מאפען און אויב עס וועלעך זיין עטליכע טי-ערען, וועט די קהלה געוויס אויך מא-כען א יודיש טייער.

די פראגע ווערען די טייערען איז נאך ענדליכטיג נישט ערלעדיגט.

די אלגעמיינע פערוואלטונג פון קליינהענדלער-פערבאנד אלעס 8.

פערבאנדגענעס זונטאג איז אין איי-גענעם לאקאל, אלעס 8, פארגעקומען די אלגעמיינע פערוואלטונג פון קליי-הענדלער-פערבאנד.

די פערוואלטונג עפענט ה' וויינשטאק וועלכער בעגרייט די 2 דעלעגאטען פון דער צענטראלע ה'ה: ליבערמאן און ערליינער.

אלס פארזיצער ווערט געוועהלט ה' מאקריינסקי, אלס בייזיצער דעם ה'ה ראטענבערג און געווייזמאן. סע-קרטאר טוד. בראטמאן. ה' וויינשטאק גיט אב דעם טעטיג-קייטס-בערייט און די סיבות, וואס הא-בען געוואוינען די צענטראלע צו עפ-נען אגאטטיילונג.

דער פארזיצער-ערקלערט דער רעד-נער-צעהלט 180 מיטגלידער און וויער אויפגאבע וועט זיין ווייטער צו שטעהן אויף דער וואך פון די קליינהענדלער-איניטעסען.

דעם קאסע-בערייט גיט אב ה' בראטמאן.

די דעלעגאטען פון דער צענטראלע ה'ה ליבערמאן און ערליינער האלטען רעפערענצן, און זיי רופען די פערוא-מעלעטע ווי אויך די פערוואלטונג, אז זיי זאלען זיך עמיהען, אז ס'זאל קו-מען צו א שלום צווישען ביידע קליי-הענדלער-פערבאנדען.

עס ווערט דאן בעשטעטיגט דער בודזשעט אויף 3,268 זל.

די וואהלען גיבען פארגענדען רע-זולטאט: פערוואלטונג: חיים וויינשטאק, ש. ניימאן, י. שטראסבערג, יוחנן אפענהיים, ה. בערקאוויטש, ז. בראט און מאקריינסקי.

רעוויזאנט-קאמיטעט: גוסטאוו ניימאן, ש. קליין, א. נירנבערג און ר. קעלצ-גלעוויסקי.

שיעס - גזריכט: ב. בערקאוויטש, ארטמאן, פישאך און געווערעמאן.

נאכדעם ווי עס ווערט נאך אנגענו-מען עטליכע פרייע פארלאגען, צווי-שען אנדערע אויך, אז די נייע פער-וואלטונג זאל זיך עמיהען צו פיהרען צו א פערזאנליכע מיט'ן צווייטען פערזאנליכע ווערט די פערוואלטונג געשלא-סען.

געענדיגט די פארברייטונגען צו דער קרן-תל-חי-אקציע.

קיין טשענסטאכאָוער איז געקומען דער פרעזענט פון ברית הצה"ר פון דער קעלצער וואקעוואדוטאו רעד. יוסף קלארמאן פון סאטמאר, וועלכער האט אפגעהאלטען א רייע פערזאנלעכע וועגען דער בעפארשטעהענדער אקציע לטובת קרן תל-חי, וועלכער ערציהט א געווענדע יודישען דור, כדי צו שיען די יודישע ישובים אין א"י און אין די גלות-לענדער.

די אקציע וועט זיך אנהויבען די טעג.

פרעסע - קאמוניקאט.

דעם 4 ד. ת. איז געפפענט געווא-

רען ביים ארטיגען קאמיטעט אויפצו-נעמען דעם מלוכה-פרעזידענט א פרע-סע-סעקציע (מאגיסטראט, זאל 5 № 1 שטאק) וואו מ'בעקומט פרעסע-איני-פארמאציעס פון 1-9 מיטאג.

פון יודישען גימנאזיע.

נעמענדיג אין בעטראכט די יעצטי-גע שווערע קעגנאמישע לאגע פון דער טשענסטאכאָוער יודישער בעפעלקע-רונג, האט די פערוואלטונג פון די יודישע גימנאזיעס, וועלכענדיג צוגעג-לייך מאכען פאר אלע שילעס, אז זיי-ערע קינדער זאלען קאנען געמיסען פון אונטערריכט און ערציהונג אין די דאזיגע גימנאזיעס בעשלאסען צו פערקלערען פון ניי עס שול - יא הר דעם שכל - למוד מיט 25 פראצענט.

לויט, ווי מען אינפארמירט, איז די דערמאנטע רעדאקציע בלויז א התחלה און די פערוואלטונג ווענדעט ווייטער אן אלע בעמיהונגען נאך מעהר צו קאנען פערקלערען דעם שכל-למוד. די ווייטערדיגע רעדאקציע וועט אבער נור מעגליך זיין דאמאלס, ווען די פרעקווענץ פון די שילער און ש-לערינס וועט זיך פערגרעסערן. עס איז דעריבער ווינשענסווערט און עס ליגט אויך אינעם אייגענעם אינטערעס פון די עלטערן גופא, אז די צעהל שילער אין די יודישע גימנאזיעס זאל זיך וואס מעהר פערגרעסערן, כדי דאס שול - געלד זאל זיך וואס מעהר פער-קלענערן.

פערשטארקט די ארבייט אין בית"ר.

אויסגעצנדיג די געלעגעהייט, וואס אין טשענסטאכאָוער וויילט דער פארזי-צער פון ברית הצה"ר פון דער קיעל-צער וואקעוואדוטאו, האט דער בית"ר איינגעארדענט א ציקל רעפ-ראטען. אזוי האט ה' קלארמאן רעפ-רירט שבת איבער דער אידעאלאגיע פון בית"ר און זיינע אויפגאבען אין איינזען מאמענט, זונטאג - דאס לעבען און שאפען פון ראש בית"ר זאב זשאבאטינסקי, מאנטאג און דינס-טאג - „פאליטישע מאסקעס אויף דעם 17-טען ציון. קאנגרעס“. דער פרעזע-נענט האט אין אגאטטיילונג פארם געשילדערט און באקאנטערט א ריי ציוניסטישע פיהרער, ווי: סאקאלאוו, זשאבאטינסקי, ווייצמאן, ראביי סטיין, ווייז, גרינבוים, בן-גוריון, הרב בער-לין, אויסשקין א. א.

דער בית"ר מאכט פארברייטונגען צו דער ענטהעלונג פון פאהן און צו דעם כנות, וואס קומט פאר דעם 28 ד. ת.

אויבערקאנטאר ה' פישעל צוריק אנגאזשירט אין דער נייער סינא-גאנע.

היינטיגע וואך איז אויף דער זיצונג פון דער פערוואלטונג פון דער נייער סינאגאגע, בעטראכטענדיג די פראגע וועגען חזן איינשטימיק בעשלאסען צו-ריק צו אנגאזשירען דעם ה' פישעל אלס אויבער-קאנטאר.

דער דאזיגער בעשלוס האט אין דער שטאט, ווי אויך צווישען די מתפללים פון דער סינאגאגע ארויסגע-רופען גרויס צופרידענהייט, האלטענ-דיג אז די סינאגאגע פערואלטונג האט פערריכט די עולה, וואס זי האט גע-וואלט בעגעהן גענען ה' פישעל.

קאמוניקאט פון האנדווערקער-פערבאנד.

די אלע האנדווערקער, וואס זענען שולדיג פערלעגענע שטייערען אין סקארב, מאגיסטראט, אדער קראנקע-קאסע, קענען פון יעצט אן א דאנק דער אינטערווענץ פון האנדווערקער-קער-פערבאנד, די דערמאנטע שטיי-ערען אויסצאהלען אין לאנג-טערמיניגע מינימאליסטע ראטעס.

גענויערע אינפארמאציעס ערטיילט דער סעקרעטאריאט אין די אמטליכע שעה'ן.

רעאגאניזירט דעם קרן תל-חי קאמיטעט.

נעכטען אָווענד איז פארגעקומען א געמיינזאמע זיצונג פון די קרן תל-חי פסקנים מיט דער בעטייליגונג פון דעם קרן תל-חי דעלעגאט רעד. יוסף קלארמאן. אויף דער דאזיגער זיצונג איז אויסגעארבייט געווארען א פלאן פון ווייטערדיגער ארבייט און ס'איז

רעאגאניזירט געווארען דער קרן תל-חי קאמיטעט.

גרויסע שטרעפען פאר נישט-איין-מעלדען איז דער צייט געבוירענע, געשטארבענע און חתונות.

פון דער ראבינאט - קאנצעלאריע טיילט מען אונז מיט פאלגענדעס: לויט די נייע קרימינעלע פארשריפ-טען, וואס געהן אריין אין קראפט דעם 1-טען ווערעשען ד. י. ווערט פארגע-זעהן א שטראף פון 500 זל. פאר די אלע, וועלכע וועלען נישט איינמעלדען צו דער צייט: געבוירענע - אין פער-לויף פון 8 טעג, געשטארבענע - אין פערלויף פון 24 טעג און שילעס חתו-נה-אקטען-צומארגענס נאך דער חתונה. די שטראף ווערט ארויפגעלעגט אדמי-ניסטראטיוו דורך דער סטאראסטווע און אין פאל פון אונפערמעגליכקייט, ווערט די געלד-שטראף געענדערט אויף ארעסט ביז 3 חדשים.

אין צוזאמענהאנג דערמיט ווערט אויך אויפגעקוקט געמאכט, אז ווע-גען אפאפולערעזשעס אויף חתונות מוז ווערען געמאלדען אין ראבינאט 3 ווא-כען פאר דער חתונה.

ערקלערונג.

אין די היגע צייטונגען האט זיך געוויזען א באטייליגט, אז אויך האב געאלט אפאלען אויף אונ-זערס א בעל-חוב און איהם שילען ווען ער איז געקומען מאנהען א חוב. אויך ערקלערט אז דאס איז שרר וכו', אמת איז אז מיר האבען מיט דעם בעל-חוב שוין לאנג ער-לעדיגט און ער מאכט זיך אומוויסע פרעסענציעס און זיך געהערשען שילען מיין פאטער, וועלכער איז געלעבען קראנק. אויך האב איהל זעלבסטפער-טענדיג אפגעהאלטען.

אט דאס איז דער גאנצער אמת, אויף וואס איך האב א גאנצע רייע עדות. עס איז נאר נישט צו פערשטעהן די ראף פון מאנעס צייטונגען וואס שפייזען זייערע לעזער מיט נישט - געשטיגענע סנסאציעס.

א ברית אין רעדאקציע.

ג. ה' רעדאקטאר! איך בעט אייך זעהר אפצוגעבען פלאץ אין אייער ה' צייטונג פאר פאל-געדער הכחשה!

אין דער „טשענסטאכאָוער צייטונג“ פון 22 יולי ה. י. אין רובריק „וואס געהערט, וואס געזעהען“, איז צווישען אנדערן פעהלענען א נאטיץ ווי דער אויטאר רופט דאס אן א אויסטערלישע מעשה, וואו עס ווערט דערצעהלט, אז אין מיין פענסיאנאט וואס געפונט זיך אין דארף כרוזשנאטאוו ביי קאניעצ-פאל זענען 2 דאמען שיקאגירט געווא-רען צוליב דעם, וואס זיי האבען גע-פאדערט, אז דאס צוטיילען די מאכילס זאל זיין אין דער געהעריגער היגיע-נישער הויך. און זיי זענען קום מיט'ן לעבען ענטלעפען.

אין מוח דעריבער פעסטשטעלען פאלגענדעס:

(1) עס איז נישט אמת, אז די 2 דא-מען האבען געמוזט צוליב די אויבען-אנגעוויזענע מאטיווען פערלאזען מיין פענסיאנאט, און צוליב דעם ארליין, וואס אין מיין פענסיאנאט האלטען זיך אויף ביז 35 געסט און קינער פון זיי בעקלאגט זיך נישט אויף דעם היגיע-נישען צושטאנד, וואס עס קען בעשטע-טיגט ווערען מיט עדות. און בעזונדער ווערט מיין פענסיאנאט בעזונט דורך א סאניטארע קאמיטעט עטליכע מאל דורכ'ן זומער.

(2) אמת איז, אז די 2 דאמען האבען פאר'ן אויפהאלטען זיך אין פענסיאנאט נישט געוואלט בעזאהלען, און איך האב זיי דעריבער מעהר נישט גע-וואלט געבען צו עסען און אזוי ארום האבען זיי פון זיך זעלבסט געמוזט ענטלויפען און זיי האבען די 20 זל. פאר דער געוועזענער צייט נישט בע-

זאהלט, וואס עס קען בעשטעטיגט ווע-רען מיט עדות.

דאנקענדיג אייך ה' רעדאקטאר פאר'ן אפדורקען די דאזיגע שורות צייכנע מיט אכטונג:

אביגדור סאנדאמיערסקי פענסיאנאט אייגענטלעך אין כרוזשנא-טאוו, ביי קאניעצפאל.

פונעם פארגענען זענען פארגעקומען די דאמען פאראיינס-מיסטערשאפטען אין לייכטזאטלעטיק, וועלכע האבען געגע-בען פאלגענדען רעזולטאט:

60 מעטער לויף: (1) נירענבערג 9 סעק., (2) דיאמענט 9,2 100 מטר: (1) נירענבערג 15 סעק., (2) שלעזינגער 15,2 800 מטר. (1) נירענבערג 12,47 (2) טשארא 3,30 הויך-שפאונג: שטייער, נירענבערג און קארנבראט (אלע 1.12 מטר.), ווייט - שפאונג פון ארט (1) נירענבערג 2.02 מ., (2) קארנבראט 1.83 ווייט - שפאונג מיט אנלויף (1) נירענ-בערג 4,08 (2) דיאמענט 3,62 דיסק-ווארפען (1) שטייער 18,55 (2) קארנ-בראט 17,17 קויל - ווארפען (1) קארנ-בראט 6,87 (2) שטייער 6,51

זונטאג איז אויך פארגעקומען דאס צוגאב-שפילען אין קארב-באל ה. ק. ס. און י. ס. ס. פ., וואס האט זיך געענ-דיגט מיט'ן זיעג פון יסספ 3:7. אין אלגעמיין איז דער רעזולטאט 12:14

ב'ה יודען, ברידער און שוועסטער, רחמנים בני רחמנים!

לאמתם יאמר איה דגן ויין בחתשסם כחלל בהחבות עיר בהשתתף נפשמ אל חיק אמתם (איכה ב' א').

שוין זייט עטליכע וואכען פערקלערעט זיך מיט יעדען שבת דער סכום ברויט, חלות און אנדערע פראדוקטען, וואס ווערען געזאמלט דורך די אזוי-גערופענע „גוט-שבת-יודעלעך“. ס'העלפען נישט אונזערע אויפופען, אונזערע דערמאנענען, אז פיעל מענער און פרויען געהען פון אונז אוועק יעדע וואך מיט לעדיגע הענד, מיט פערצווייפעלטע פנימער און טרעהערן אין די אויגען; דער לאקאל, אין וועלכען מיר טיילען יעדען שבת די פרא-דוקטען, איז ממש פערוואנדעלט געווארען אין א טרעהער-אינזעל. און ווייסט איהר, חשוב'ע בעלי-בתים, ווער אין דעם איז שולדיג? מיר מוזען זאגען דעם אמת, אז פון די גרעסטע הייער ווערען קיין מינדעסטע שטיצע אין שבת נישט געגעבען, די גרעסטע טייל בעפעלקערונג וויל נישט הערען דעם רוף „גוט-שבת-יודעלעך“ און האבען נישט קיין אנערקענונג פאר די מיט-גליעדער פון „תומכי עניים“, וועלכע פערווענדען זייער אברהם - צייט פאר די ארימע, הונגעריגע ברידער. און גראד יעצט, ווען ס'איז נויטיג פיעל-סאך גרעסערע הילף ווי שטענדיג, יעצט, ווען ס'פושעוועט די גוים און עלענד אויף דער יודישער גאס, ווען הונדערטע בכבוד'ע יודישע פאמיליעס ראנגלען זיך ר"ל אין הונגער און גוים, ווען קליינע קינדער פאסטען צו גאנצע טעג, זעהען מיר, ליידער, זעהר וועניג מיטהילף פאר די דאזיגע אומגליקליכע ברידער.

אויב די פערמעגליכע בעלי-בתים, אויב די אלע, וועלכע האבען נאך עפנים, וועלען זיך ווייטער קאלטבליטען בעציהען צו אונזער רוף און נישט קומען יעדען שבת צו הילף מיט חלות, ברויט, אייער א. א. ו. וועלען מיר פון זיך אפגעבען די פערזאנלעכקייט און די שולד וועט פאלען אויף די, וואס זיצען שבת גלייכגילטיג ביי זייער געדעקטען טיש און האבען זיי-ער מענשליכען חוב לגבי זייערע הינגעריגע ברידער נישט ערפילט. דאס הייליגע יודענטום איז מחויב צו הילף צו קומען אונזער חברה, וואס איז נישט פארבינדען מיט קיין גראשען אויסגאבע פאר די מיטארבייטער און יעדער מיטפיהלענדער יוד דארף דעריבער צו ווירקען אויף זיינע שכנים און דערמאנען דעם חוב פון דער מצוה אונטערגעזעהענען די הערצער פון די געפאלענע ברידער.

די פערוואלטונג פון דער חברה „תומכי עניים“ („גוט-שבת-יודעלעך“) אין טשענסטאכאוו.

לטובת יסספ. מארגען שבת 4 נאכמיטאג קומט פאר אויפ'ן ספארט-פלאץ פון 27 פולק א זעהר אינטערעסאנטער לייכטזאטלע-טישער מעשע צווישען יודישען טורן און ספארט-פערזאנן און פוילישען „ווי-קטאריא“, וועלכער האט ארויסגערופען גרויס אינטערעס, שוין צוליב דעם, וואס עס איז דער ערשטער איין דעם סעזאן. דער פראגראם זעהט פאר 8 מענער און 8 דאמען-קאנקורענצען.

Starszy felczer J. PRZYSUCHA N. Rynek 12 front, I-e pietro.

געוועזענער פעלדשער אין ווארשאווער שפיטאל אויף טשיסטע איז געקומען נאך טשענסטאכאוו נאך לאנגיעהריגער פראקטיק און נעמט אן קראנקע א גאנצען טאג ווי אויך ביינאכט.

אין צענטער פון נייעם מארק

איז איבערגעגעבען אהן אפטרעט-געלד א האלב געוועלכ, ווי אויך א שטוב דערנעבען מיט א בעזונדערען איינגאנג.

עווענטועל געם איך אן סחורות אויף קאמס געגען גאראנטיע. אפערטען אין רער. פאר: „סוב. א 100“.

ב'ה יודען, ברידער און שוועסטער, רחמנים בני רחמנים!

לאמתם יאמר איה דגן ויין בחתשסם כחלל בהחבות עיר בהשתתף נפשמ אל חיק אמתם (איכה ב' א').

שוין זייט עטליכע וואכען פערקלערעט זיך מיט יעדען שבת דער סכום ברויט, חלות און אנדערע פראדוקטען, וואס ווערען געזאמלט דורך די אזוי-גערופענע „גוט-שבת-יודעלעך“. ס'העלפען נישט אונזערע אויפופען, אונזערע דערמאנענען, אז פיעל מענער און פרויען געהען פון אונז אוועק יעדע וואך מיט לעדיגע הענד, מיט פערצווייפעלטע פנימער און טרעהערן אין די אויגען; דער לאקאל, אין וועלכען מיר טיילען יעדען שבת די פרא-דוקטען, איז ממש פערוואנדעלט געווארען אין א טרעהער-אינזעל. און ווייסט איהר, חשוב'ע בעלי-בתים, ווער אין דעם איז שולדיג? מיר מוזען זאגען דעם אמת, אז פון די גרעסטע הייער ווערען קיין מינדעסטע שטיצע אין שבת נישט געגעבען, די גרעסטע טייל בעפעלקערונג וויל נישט הערען דעם רוף „גוט-שבת-יודעלעך“ און האבען נישט קיין אנערקענונג פאר די מיט-גליעדער פון „תומכי עניים“, וועלכע פערווענדען זייער אברהם - צייט פאר די ארימע, הונגעריגע ברידער. און גראד יעצט, ווען ס'איז נויטיג פיעל-סאך גרעסערע הילף ווי שטענדיג, יעצט, ווען ס'פושעוועט די גוים און עלענד אויף דער יודישער גאס, ווען הונדערטע בכבוד'ע יודישע פאמיליעס ראנגלען זיך ר"ל אין הונגער און גוים, ווען קליינע קינדער פאסטען צו גאנצע טעג, זעהען מיר, ליידער, זעהר וועניג מיטהילף פאר די דאזיגע אומגליקליכע ברידער.

אויב די פערמעגליכע בעלי-בתים, אויב די אלע, וועלכע האבען נאך עפנים, וועלען זיך ווייטער קאלטבליטען בעציהען צו אונזער רוף און נישט קומען יעדען שבת צו הילף מיט חלות, ברויט, אייער א. א. ו. וועלען מיר פון זיך אפגעבען די פערזאנלעכקייט און די שולד וועט פאלען אויף די, וואס זיצען שבת גלייכגילטיג ביי זייער געדעקטען טיש און האבען זיי-ער מענשליכען חוב לגבי זייערע הינגעריגע ברידער נישט ערפילט. דאס הייליגע יודענטום איז מחויב צו הילף צו קומען אונזער חברה, וואס איז נישט פארבינדען מיט קיין גראשען אויסגאבע פאר די מיטארבייטער און יעדער מיטפיהלענדער יוד דארף דעריבער צו ווירקען אויף זיינע שכנים און דערמאנען דעם חוב פון דער מצוה אונטערגעזעהענען די הערצער פון די געפאלענע ברידער.

די פערוואלטונג פון דער חברה „תומכי עניים“ („גוט-שבת-יודעלעך“) אין טשענסטאכאוו.

PROSZEK OD BÓLU GŁOWY DLA DOROSŁYCH „KOWALSKINA“ USUWA NAJŚILNIEJSZE BÓLE GŁOWY FABRYKA CHEM.-FARMACEUTYCZNA „AP. KOWALSKI“ WARSZAWA ŻABĄJEC „KOWALSKINY“ ZE ZNAKIEM FABRYCZNYM - SERCE W WIERCIENIU

„Grand-Kino“ קאשטשוישקי גאס. לעצטער סעאנס 9.40 און. קרעסלע 1 זאלי.

Teatr „ODEON“ אלעס 27. לעצטער סעאנס 10 אָווענד. אויפ'ן 1 סעאנס קרעסלע 1.280

פון היינט פרייטאג ד. 5 ד. ת. די לעצטע, בעסטע קרעצציע פון דער אינפערגעסענער „ברוש“ נאָרמא שערער אין פילם, וואס אילוסטירט שלעכט-פערשטאנענעם קאמף פון פרויען פארגלייכערעכטיגונג

OBCYM WOLNO CAŁOWAĆ

אין די היינט-ראַלען: ר. מאַנטאגמער, נעיל האַמילטאָן. שבת און זונטאג האלב 1 נאכמ. „PARADA MIŁOŚCI“ מיט שאנעס מאק דאָנאָר און מ. שוואליער.

מעמאָציאָנלעכער פראָגראַם! דאָס, וואָס יעדער מוז בעקען ו!

TAJEMNICA ŻYCIA פילם וועגען ליבע, וואָס איז א שאַנס-כוח אין דער נאָטור, רעאליזירט דורך די גרעסטע געפיהרער. 2-טער פראָגראַם SCOTLAND YARD דראַמא פון גרויס-שטעטישען לעבען.